

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Názory občanů města Šumperk na problém odpadů: zaměřeno na rodiče
žáků základních škol

Veronika Michálková

Bakalářská práce

2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika MICHÁLKOVÁ**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Názory občanů města Šumperk na problém odpadů
(zaměřeno na rodiče žáků základních škol)**

Zásady pro vypracování:

Zásady pro vypracování:

- 1) Zpracování rešerše, jejímž východiskem je doporučená literatura.
 - 2) Projekt empirického šetření.
 - 3) Sběr, analýza a interpretace dat.
 - 4) Zpracování podrobné struktury textu.
 - 5) Zpracování klíčové kapitoly.
 - 6) Vstupní kapitoly, úvod, závěr a abstrakt.
- (Každá etapa je zakončena konzultací).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Doc. RNDr. BRANIŠ, M. CSc. : Základy ekologie a ochrany životního prostředí. Informatorium, Praha 1997.**
KELLER, J. : Až na dno blahobytu. Hnutí DUHA, Brno 1993.
KELLER, J. : Šok z ekologie aneb Politické systémy v rozpacích. Český spisovatel, Praha 1996.
KOHÁK, E. : Zelená svatozář. : Sociologické nakladatelství, Praha 2000.
MOLDAN, B. : Ekologie, demokracie, trh. Informatorium, Praha 1992.
MOLDAN, B. : (Ne)udržitelný rozvoj ekologie. Karolinum, Praha 2001.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Jadwiga Šanderová, CSc.**
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2007**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2008**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

SOUHRN

Téma bakalářské práce je: „Názory občanů města Šumperk na problém odpadu“, se zaměřením na rodiče žáků základních škol. Teoretická část pojednává o vztahu sociologie a ekologie, člověka a přírody, dále o problematice odpadů. Pozornost je zaměřena na odpadové hospodářství v městě Šumperk. Závěr teoretické části je věnován aspektům lepší budoucnosti pomocí osvěty, informovanosti, vzdělávání a environmentální výchovy. Část praktická je založena na výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením na občanech města Šumperk a zároveň rodičích žáků základních škol. Záměrem bylo zjistit názory na odpadové hospodářství, spokojenost s informovaností ze strany města a vedení dětí k ekologickému myšlení a jednání. V závěru jsou shrnuta zjištění a doporučení, týkající se cílů bakalářské práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

komunální odpad; třídění; recyklace; environmentální výchova; informovanost; Šumperk

TITLE

Opinions of inhabitants of the town of Šumperk regarding waste: based on a survey of elementary school parents

ABSTRACT

The topic of the bachelor's work is : „Opinions of inhabitants of the town of Šumperk regarding waste (based on a survey of elementary school parents)“. The theoretical part deals with the relation between sociology and ecology, humans and nature, and furthermore the problem of refuse. The stress is put on the waste management in the town of Šumperk. The ending of the theoretical part is devoted to future improvements by empowering people, knowledgeability, education and environmental instructioning. The practical part is based on questionnaire poll conducted among the inhabitants of Šumperk and at the same time parents of basic school pupils. The aim was to determine the opinion on the waste management, the measure of contentment with the level of information provided by the town council and education of children leading towards ecological thinking and behavior. The conclusion then sums up the findings and recommendations related to the aims of this bachelor's work.

KEYWORDS

municipal waste; waste sorting; recycling; environmental education; knowledgeability; Šumperk

Poděkování:

Tímto chci poděkovat své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Jadwize Šanderové, CsC. za dobré rady, připomínky a celkovou pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Michálková Veronika

OBSAH

Úvod	8
1. Sociologie a ekologie	10
1.1 Vztah sociologie a ekologie	10
1.1.1 Dva kontexty vztahu sociologie a ekologie	11
1.2 Člověk a příroda	12
1.3 Člověk a životní prostředí	13
1.3.1 Ekologická krize	14
1.3.2 Konzumerismus	15
1.3.3 Zákon o ochraně životního prostředí	16
2. Problematika odpadů	16
2.1 Definice odpadu, zákony o odpadech	17
2.2 Odpad „včera a dnes“	17
2.2.1 Historický vývoj obalových materiálů	18
2.3 Nakládání s odpady	19
2.3.1 Recyklace	19
2.3.2 Zneškodňování odpadu	20
3. Komunální odpad, odpad z domácností	21
3.1 Zamezení vzniku odpadu v domácnostech	22
3.2 Třídění a recyklace domácího odpadu	24
3.3 Komunální odpad v obci	24
3.3.1 Poplatky za odpad	25
3.3.2 Sběrný dvůr	26
3.4 Odpadové hospodářství v městě Šumperk	26
3.4.1 Výdaje města Šumperk za odpadové hospodářství	27
3.4.2 Třídění odpadu v městě Šumperk	30
3.4.3 Nakládání s komunálním odpadem v městě Šumperk	32
4. Aspekty vedoucí k lepší budoucnosti	34
4.1 Vzdělávání	34
4.2 Osvěta	36

4.3	Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice-EVVO	38
4.3.1	Vila Doris	40
5.	Shrnutí a hypotézy	41
6.	Empirický výzkum	43
	Závěr	58
	Literatura	61
	Slovníček pojmů	64
	Seznam tabulek a grafů	67
	Přílohy	69

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala „Názory občanů města Šumperk na problém odpadů“. Jak lze z názvu vyčíst, zabývat se budu problematikou odpadů, přesněji řečeno odpadu komunálního. Ochrana životního prostředí a přírody, záchrana Země od postupného ničení, které nezadržitelně vede k zániku populací jak v rostlinné, tak živočišné říši, tahle a mnohá další témata jsou v poslední době velmi diskutována. Zarytí ekologové varují a nabádají k zamyšlení nad chováním lidí. Je třeba však začít od jednotlivce. Zde ale nejspíš bude problém - neznámý jednatel si řekne, že on sám nic nezmůže. Přirovná se k zrnku písku, Zemi vidí jako poušť, a tím jeho obhajoba pro vykonání něčeho k záchraně přírody končí. Tyhle úvahy mě tedy vedly k napsání své bakalářské práce, v které bych chtěla v rámci svého rodného města zjistit, jak je to alespoň u některých občanů. Zda lidé mají zájem starat se o své životní prostředí, a zanechat ho svým dětem alespoň takové, v jakém mohli žít oni sami...

Téma problematiky odpadů je v dnešní době velmi aktuální. Abychom tomuto problému mohli porozumět, je třeba proniknout do jeho podstaty. Uvědomit si, kde se věda jménem ekologie vzala, čím se vlastně zabývá a za jakým účelem vznikla. Tato věda má velice blízko sociologii, odpady jsou součástí lidského bytí na Zemi, jsou výplodem lidské činnosti. A tak se společnost s nimi - jakožto s něčím nežádoucím, musí nějakým způsobem vypořádat. Vzniku odpadů a jejich následné likvidaci či recyklaci předchází však dalekosáhlejší problém - a to ochrana životního prostředí jako takového. Člověk by se měl v dnešním světě chovat tak, aby při svém stylu života, při svých potřebách a nárocích zatěžoval přírodu co nejméně.

Práce je členěna na **teoretickou a praktickou část**. V části teoretické bych chtěla začít vůbec vztahem mezi ekologií a sociologií. Tyto dvě vědní disciplíny mají k sobě velice blízko. Společnost je ta, která může pro přírodu a životní prostředí něco podniknout, je však bohužel i tou, která tyto ničí a devastuje. Vztah mezi ekologií a lidmi je očividný. Od obecného - tedy ochrany životního prostředí a přírody, bych chtěla pokračovat ke konkrétnějšímu problému, který se týká nás všech - a to k problematice odpadů. Zajímat se budu zejména o odpad komunální, odpad z domácností. Jistě zajímavé bude podívat se, jak se na odpad pohlíželo dříve, a jak dnes. Dále zde bude popsáno, jak lze odpad zpracovat, recyklovat a podobně. V úvodu třetí části se budu zabývat problematikou

komunálního odpadu ve městě konkrétněji. V souvislosti s tématem domácnosti a třídění odpadu, které se týká každodenní přítomnosti, bych ráda přešla k blízké budoucnosti - lépe řečeno k zajištění lepší budoucnosti pokud jde o odpad a celkový zájem o životní prostředí - tedy k vedení dětí k ekologické výchově. Zajímavé informace jsem získala návštěvou šumperské organizace, jež se zabývá volnočasovými aktivitami dětí.

Praktické části bude dominovat výzkum, který jsem provedla formou anonymního dotazníkového šetření, v jehož rámci jsem se ptala obyvatel města Šumperk - se zaměřením na střední věkovou skupinu, tedy rodiče dětí školního věku. Otázky se týkaly jejich osobního přístupu k odpadové problematice, spokojenosti s nabízenými službami města a poskytovanými informacemi o odpadovém hospodářství. Také jsem položila neméně důležité otázky týkající se výchovy vlastních dětí k ekologickému myšlení.

Práce představuje pohled na problematiku odpadů v minulosti, dále zmapování současné situace, zkonkretizované výzkumem v rámci jednoho města a je završena odkazem do budoucnosti v souvislosti s výchovou dětí jakožto budoucí generace, která bude vést k ekologickému myšlení, i své děti. Jde tedy o řetězec, v kterém i změna jednoho článku, v tomto případě změna chování a myšlení neznámého jednotlivce, o kterém byla řeč v úvodu, může ovlivnit úroveň života příštích generací...

1. Sociologie a ekologie

I když každá z těchto dvou věd má jiný předmět zkoumání, obě se zabývají vztahy.

Sociologie je vědou poměrně mladou. Začala se formovat až na počátku 19. století. Za jejího zakladatele je považován francouzský myslitel Auguste Comte, který dal této vědě jméno. Sociologie vznikla v souvislosti se změnami, které se na počátku 19. století udály-a to francouzská revoluce roku 1789 a evropská průmyslová revoluce. Tyto měly za následek sociální převrasy v tehdejší společnosti a to vedlo myslitele k tomu, aby začali usilovat o poznání přírody a lidské společnosti. [Giddens 1997; 21-22]

Za rok vzniku ekologie je považován 1866, kdy německý biolog Ernst Haeckel použil ve svém díle poprvé toto označení. Jeho snahou bylo vymezit vědeckou disciplínu, která zkoumá vztahy mezi organismy a jejich prostředím. Prehistorie moderní ekologie má počátek v polovině 18. století, kdy švédský botanik Carl von Linné udává podobu vztahu mezi rostlinami a jejich prostředím. [Keller 1997; 25] Už zde je patrná podobnost se sociologií- vztahy mezi lidmi-v tomto případě rostlinami, a prostředím, které je obklopuje, a v kterém žijí.

1.1 Vztah sociologie a ekologie

Vztah těchto dvou vědních disciplín mohl být sledován až po vzniku obou věd. Laicky je však jasné, že příroda ovlivňovala život člověka odpradávná a naopak - člověk začal postupem času ovlivňovat přírodu. S rozvíjejícími se schopnostmi, dovednostmi a zdokonalujícími se činnostmi, začal přírodu zneužívat a v mnoha případech až porobovat ve svůj prospěch.

Sociologie konce 19. a počátku 20. století hledá v přírodovědných disciplínách inspiraci. V této souvislosti neušla její pozornosti ani ekologie. Tuto chápe jako „*nauku o způsobech a mechanismech adaptace rostlinných a živočišných druhů na prostředí, v němž žijí*“. [Keller 1997; 17]

Například sociální ekologie převzala kategorie a pojmy z ekologie, a tyto inspirovaly sociology k popisu sociálního dění odehrávajícího se na omezeném prostoru a směřujícího k co nejlepšímu přizpůsobení předem daným jevům. Věc, která sociální ekology na ekologii upoutala nebylo tedy to, že se zabývá přírodou jako takovou, ale spíše systémovost, s kterou objasňuje chování uzavřených společenských systémů, jež se

vyrovnávají s vnějším prostředím. „Z této perspektivy se pokusili nově pojmut vztah mezi relativní svobodou, autonomií a sociální determinovaností chování individuálních i skupinových prvků komplexních sociálních systémů.“ [Keller 1997; 23]

1.1.1 Dva kontexty vztahu sociologie a ekologie

Sociologie se s ekologií však setkává ve dvou odlišných kontextech. Na jedné straně je to využití ekologie a jejích principů k vysvětlení jevů odehrávajících se ve společnosti díky podobnosti s jevy odehrávajícími se v přírodě. Tyto principy přírodovědné ekologie byly použity postupně na různé sociální jevy, například analýzu volebního jednání, zkoumání sociální nerovnosti či analýzu kriminality. Na straně druhé se sociologie s ekologií setkává v jiné, problematičtější a diskutovanější rovině. Obě vědní disciplíny se stýkají všude tam, kde společnost svým fungováním a činnostmi působí na životní prostředí, v němž člověk žije. Lidé si však často neuvědomují, že bez životního prostředí, do kterého je lidská kultura zasazena, nemohou žít. A tak se nad svým počínáním, kdy poškozují a ohrožují přírodu, ani nepozastavují. V této rovině není ekologie už jen modelem, díky němuž je vysvětlováno sociální chování lidské populace, ale právě ekologické souvislosti se v tomto ohledu stávají limity dalšího vývoje a existence společnosti. [Keller 1997; 10]

Počátky vztahu sociologie a ekologie se tedy týkají spíše inspirace sociologie ekologií, jejími myšlenkami, konkrétními věcmi, kterými se ekologie zabývá, zejména pak tedy vztahy, jež ekologie řeší. Podobnost vztahů v přírodě se sociálními vztahy ve společnosti je značná. A tak je očividné, že člověk by ve svém počínání neměl přírodu opomíjet. Příroda tvoří jeho životní prostředí, které když bude ničit a bude k němu lhostejný, uškodí sám sobě. Tímto je vysvětlen druhý kontext vztahu sociologie s ekologií, v kterém jde o vzájemné ovlivňování a působení. Je důležité, aby si lidé uvědomili svůj vliv-často bohužel negativní, který na přírodu mají, a snažili se přispívat k záchraně životního prostředí.

1.2 Člověk a příroda

Člověk je s přírodou spjat odjakživa. Je pro něj domovem, poskytovatelkou potravy, obklopuje ho všude na světě. S postupnou vyspělostí lidské společnosti, urbanizací a

modernizací si člověk však svůj přímý vztah s přírodou přestává uvědomovat. Cítí se být nad přírodou nadřazen, zotročuje jí ve svůj prospěch, a přitom mu uniká, že ničí své vlastní životní prostředí, v němž musí žít.

Antropologové a historikové rozlišují tři zásadní možnosti prožívání a vnímání přírody: Prvním je **lovecko-sběračský** prožitek přírody. Tento typ člověka životem ani přírodou nemanipuluje. S vděčností přijímá dary přírody. Lidé tohoto typu v dnešní době žijí už jen v odlehlých koutech Afriky a jižní Ameriky a jejich kmeny pomalu vymírají. Takoví však byli všichni naši prapředkové. Od přírody přijímali dary, její péči ale i tresty. Byli si vědomi toho, že příroda je mocná, člověka nekonečně přesahuje a on je na ní závislý. Pokud se člověk odkloní od jejího řádu, zahyne.

Druhým způsobem prožívání je způsob **pastýřů a zemědělců**. Zemědělec už není na přírodě bezmezně závislý. Už jen pasivně nepřijímá jak dobro, tak i zlo, jak potravu, tak bídu. Je na ní závislý jen do určité míry - příroda jej může zničit v podobě dešťů i sucha, které způsobí neúrodu, není však již zcela nevyzpytatelná. Člověk se stává jejím partnerem, učí se jí respektovat, dát jí co potřebuje a příroda mu to oplácí. Avšak i tento způsob myšlení byl překryt další vrstvou.

Tou je zážitek **řemeslníka-trhovce**, který však mnoho autorů přehlíží. Chápu jen dvě možnosti, buď idylickou harmonii s přírodou, nebo odcizenou konzumní společnost, jak ji známe v současnosti. Tomu však předchází dlouhé období urbanizace, v Evropě od třináctého po osmnácté století. S rozvojem měst klesá přímý a každodenní styk s přírodou, a tak si člověk přestává uvědomovat partnerství a závislost na ní. Městský člověk je přitom silně závislý, například na přítoku čisté vody, odvozu odpadu. Avšak silná izolační vrstva městského života brání vědomí závislosti, kterou si zemědělci uvědomovali velice dobře. [Kohák 1998;60-61]

Člověk by si měl neustále uvědomovat, co pro něj příroda znamená. Kdo z nich dvou je pán, a nebo ještě lépe, pochopit způsob partnerství s přírodou.

Ochrana přírody je tedy nutná, žádoucí a své kořeny má stejně hluboko, jako její hospodářské využívání. Pokud si lidé neuvědomovali či nerespektovali souvislost mezi lidskou společností a přírodou, vedlo to nejménou k ekologické katastrofě. Z ekologického výkladu archeologických výzkumů je patrný zánik mnoha civilizací z důvodu ekologické destrukce vlastního území. Lokální ekologické krize určily osud

civilizací, jež přerostly svou potravní základnu. Mezi tyto patřili například Mayové v Americe. Princip ochrany přírody a nutného zájmu o ní pochopil již Platón, který po snižující se produkci přírody nabádal k znovuzalesňování. [Mezřický 1986; 212] Vzrůstající zájem o přírodu a životní prostředí můžeme pozorovat už v minulém století. Avšak navzdory všem ekologickým iniciativám je stále mnoho lidí, kteří jsou lhostejní a k přírodě mají zastaralý postoj.

1.3 Člověk a životní prostředí

Stává se, že jedni a titíž lidé zaujímají k otázkám životního prostředí různé postoje. Mají pocit, že v jejich případě není nutné dodržovat ekologická pravidla a omezení, která však jinak uznávají a dokonce jejich plnění vyžadují od druhých. Jako příklad může sloužit společenský nešvar, kdy občané vyžadují urychlené a neprodlené řešení ekologického problému ze strany státních orgánů a institucí, avšak sami nejsou ochotni se ve věci angažovat. Nemají snahu přizpůsobit své každodenní chování, vyvinout iniciativu a převzít tak část odpovědnosti. Řešení problému chtějí okamžitě, začít u sebe ovšem nejsou ochotni. Často zapomínají, že jejich činnosti, jako je například plýtvání energiemi a materiálem, přijímání ekologicky nezodpovědných rozhodnutí či lhostejnost, vedou ke zhoršování životního prostředí. Lidé si musí uvědomit, že za toto zhoršování však odpovídají a dokonce k němu přispívají. Toto prostředí tedy nejen užívají, ale i spoluvytvářejí. [Mezřický 1986; 27-28] Chceme-li předejít zániku Země a udržet životní prostředí ve stavu, kdy v něm lze žít, musíme pro to něco udělat. Začít se musí u jednotlivce, nejvlivnější jsou však státní orgány, které mají v této věci rozhodující slovo. Níže uvádím demokratické nástroje společnosti na ochranu prostředí:

- **„Právní normy.** *Jde o jeden z nejdůležitějších nástrojů v podobě zákonů. Měly zabezpečit ochranu prostředí a zdraví před škodlivinami a podobně. Zákony musí určit i postih v případě jejich neplnění či porušení.*

- **Ekonomické nástroje.** *Jsou jimi například nižší daně za zboží a služby příznivé pro životní prostředí a naopak. Stát by měl poskytovat půjčky s nižšími úroky pro zavedení nezávadných technologií, dotace hromadné dopravě a finanční podporu recyklačním programům.*

- **Informační zdroje.** *Osvětová činnost a výchova patří mezi informační nástroje, jež přispívají k šíření informací o ochraně životního prostředí a o významu přírodních dějů pro lidskou společnost. Za toto můžeme považovat například označení výrobků jako vhodných a šetrných, či recyklovatelných nebo vratných.* [Braniš 1997; 140-141]
„Řešení otázek životního prostředí mají v rukou jednotliví občané, obce, podniky a teprve na konci je centrální moc, moc státu. Pokud každý občan-at' už je v jakékoliv funkci, třeba jenom obyvatel bytu a člen domácnosti, ale samozřejmě tím více výrobce nebo odpovědný činitel nějakého podniku-nepochopí svůj díl odpovědnosti za životní prostředí, není možné životní prostředí podstatně zlepšit“. [Moldan 1992 ;42]

1.3.1 Ekologická krize

Problémy týkající se životního prostředí se nás dotýkají v rámci každodenního života. Obecné a širší ekologické problémy se na úrovni jednotlivce a jeho rodiny konkretizují. Stávají se pro ně hmatatelné. Lidé pocítují důsledky znečištění vod, ovzduší, závadnosti potravin apod. Jsou však zároveň těmi, jejichž požadavky, potřeby, způsob a styl života určují do značné míry nároky celé společnosti na životní prostředí a také přispívají ke vzniku a trvání ekologické krize. [Mezřický 1986; 26-27]

Jedním z kořenů ekologické krize je neúcta k jinému životu než je ten lidský a bezohledný vykořisťovatelský postoj k živé i neživé přírodě. Příznaky ekologické krize jsou stále zřejmější a naléhavější jak v měřítku místním, tak regionálním, ale i globálním. Jednou ze základních hodnot současné společnosti je zdravé životní prostředí. Stojí sice vedle ostatních hodnot společensky uznávaných, jako jsou například: lidská práva, demokracie, materiální blahobyt, sociální spravedlnost a národní bezpečnost, nicméně tyto hodnoty často hodnotu životního prostředí omezují, utlačují, či dokonce se s ní vylučují. Proto je za hodnoty zdravého životního prostředí, zachovaných přírodních zdrojů a neporušené přírody třeba bojovat. [Moldan 1992; 16]

E. Kohák popisuje kořeny ekologické krize takto: *„Nekonečný nárok se dostává do nevyhnutelného střetu s konečným světem“.* [Kohák 1998; 63] Lidskou přirozeností není mít stále „více“, jak je to v dnešní společnosti běžné, ale mít „dost“. Výrobci konzumního zboží však vynakládají peníze na reklamu, která v člověku vyvolá pocit umělé potřeby,

což vede k tzv. konzumerismu.. Lidé mají pocit, že jsou stále neuspokojeni a jejich životní náplň spočívá v tom, mít stále víc. [Kohák 1998; 64]

1.3.2 Konzumerismus

Kdy však došlo k tomuto stavu společnosti? Co zapříčinilo lidskou touhu mít stále víc a dokazovat si tak vlastní blahobyť?

John Seymour a Herbert Girardet ve své knize hovoří o počátku konzumní společnosti. Ta podle něj začala v poválečné době. Vyznačovala se růstem odpadků během velkého ekonomického rozmachu. Byla to doba, která s sebou přinesla naprostou změnu ve výrobních a spotřebitelských zvyklostech. Změnil se rovněž přístup lidí k vyhazování věcí. Počátek tohoto byl v Americe, a to díky samoobsluze. Samoobslužný prodej nahradil do té doby běžné pultové obchody. Se změnou typu obsluhy zákazníka však byla potřeba poupravit zboží samotné – a to bohužel nešťastným způsobem. Výrobky se začaly balit samostatně. Tím vznikl nárůst obalových materiálů, z kterých se konzumací stal odpad. Ekonomové se snažili, aby se podporovala spotřeba, tržní odborníci měli za cíl zvýšit prodej výrobků. Zkrátka aby zákazníci kupovali více věcí a častěji.

„V polovině 50. let napsal odborník na marketing Victor Lebow do newyorského časopisu Journal of Retailing článek, v němž se zasazuje o „vynucenou spotřebu“. Píše tam: „Naše nesmírně produktivní hospodářství...vyžaduje, aby se nakupování a používání zboží stalo rituálem, abychom hledali duchovní uspokojení ve spotřebě...Potřebujeme, aby se věci spotřebovávaly, pálily, obnovovaly, vyměňovaly a vyhazovaly stále rychleji.“

A tak se stalo, že „ocas začal mávat psem: výroba vytvořila spotřebu.“

Snahou všech bylo dosáhnouti spotřebního rozmachu, jenž udržoval v provozu rozběhlý záměr – nalákat co nejvíce nenasytných spotřebitelů vyráběného zboží. Tvorba odpadu byla tedy úmyslná. Tento trend se z Ameriky brzy rozšířil ve zbytku západního světa. [Seymour, Girardet 1987; 77]

Konzumní společnost nastoupila po spotřebitelské zámožnosti, jež se v Československu objevila v 70. letech 20. století. *„Jde o představu, že jediným smyslem života a takřka morální povinností občana je hromadit, spotřebovávat stále více hmotného majetku“.* *„Posun ke konzumerismu - ke způsobu života, ve kterém hnacím motorem společnosti*

přestává být potřeba a stává se jí výroba pro zisk, ne pro uspokojení potřeby – představuje zásadní změnu v lidském vnímání celku života“. [Kohák 1998;62] Konzumerismem se ve své knize „Až na dno blahobytu“ zabýval také sociolog Jan Keller, jež říká: „*Pomíjivé užívání konzumních statků a jejich brzka výměna za statky nové, vytváří bezvýhodný koloběh spotřebního nakupování“.* [Keller 2005; 38] Tento styl neustálého nakupování a touze po nových, dalších věcech však vede k vyšší produkci odpadu, zejména obalových materiálů.

1.3.3 Zákon o ochraně životního prostředí

Zájem o životní prostředí začal dramaticky vzrůstat až po roku 1990. „Ekologická pravidla, jejichž cílem je ochrana životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů, mají v demokratické společnosti povahu právních norem, mezi něž patří především zákony. Nejvyšší zákonné normy, jako je ústava, by měly zakotvovat základní zásady vztahů mezi lidmi a přírodou, stejně jako stanovují zásady vztahů mezi lidmi navzájem. Jednotlivé normy určují pak specifická pravidla chování ve vztahu k ovzduší, vodě, k živé přírodě, k nerostným zdrojům, k půdě atd. Zákony přijímají zákonodárné sbory, parlamenty, tvořené zástupci občanů, zvolenými ve svobodných volbách.“ [Moldan 1992; 37]

V roce 1992 byl uveden v platnost Zákon o životním prostředí, který vymezil základní pojmy a zásady ochrany životního prostředí a stanovil povinnosti spojené s ochranou životního prostředí a také postihy za jejich porušování.

2. Problematika odpadů

V první části práce byl popsán vztah člověka s přírodou, a hovořilo se zde také o životním prostředí, jež ho obklopuje a které si sám vytváří, ale bohužel i ničí. Způsobů lidské činnosti, jež vedou k poškozování životního prostředí, je několik. Od znečišťování vod a ovzduší přes plýtvání energiemi až po kácení lesů. Já se zaměřím na jeden z hlavních ekologických problémů dnešní doby, a to na problematiku odpadů, zejména odpadu komunálního, tj. odpadu z domácností. Tento je vyprodukován každodenní lidskou činností a týká se každého z nás. Přístup lidí k jeho třídění a vůbec přemýšlení nad jeho vznikem je počátkem uvědomění si ekologických problémů a odtud je už jen krůček ke konkrétní činnosti, která by vedla ke zlepšení životního prostředí.

2.1 Definice odpadu, zákon o odpadech

Opady se zabývá odpadové hospodářství, které můžeme definovat jako „*soubor činností zaměřených na předcházení vzniku odpadu, na omezování množství vznikajícího odpadu, na nakládání s odpadem a na sanaci starých zátěží*“. [Kuraš 1994; 18] Závazným právním podkladem pro odpadové hospodářství u nás je zákon o odpadech č. 185/2001 Sb. K tomu, abychom mohli problematiku odpadů rozebrat, potřebujeme přesně vědět, jak je odpad definován. „*Opad je věc, které se chce její majitel zbavit, nebo též movitá věc, jejíž zneškodnění je nutné z hlediska péče o zdravé životní podmínky a ochrany životního prostředí*“. [Kuraš 1994; 17]

2.2 Odpad včera a dnes

Produkce a následné zneškodňování odpadů je tu odjakživa. Díky odpadním jámám, do kterých se v dávných dobách odhazovaly odpady jako například poškozené nástroje a podobně, byly zdrojem informací o tom, jak lidé tedy žili. [Kuraš 1994; 33] Jsou však hlavně dokladem toho, že už v předhistorické době si lidé uvědomovali nechtěné produkty své činnosti, tedy odpady, jejichž přítomnost se nějak musí řešit.

Už ve starém Řecku a Římě existovaly komunální služby, které se staraly o čistotu města a také měly na starosti odpad, který vznikal například návštěvností kolosea, jež čítala 100 tisíc lidí. Ve středověku hygienické návyky starověkého Řecka a Říma upadly v zapomnění a s odpadem se lidé vypořádávali tak, že ho jednoduše vyvezli před dům na nezpevněné povrchy cest. Jeho vrstvení mělo za následek šíření chorob, vysokou nemocnost a podobně. S rozvojem měst se pomalu začala problematika odpadů řešit. Ovšem konkrétní opatření organizačního i technického charakteru se projevilo až v druhé polovině 19. století. Týkalo se zlepšení hygieny a pořádku, čištění komunikací a odvážení odpadků. Zavedly se i přesypné nádoby na domovní odpad. Na počátku 20. století je již technologicky i organizačně zvládnut odvoz odpadů z měst. Hygienicky vyhovující zneškodňování tuhých komunálních odpadů souviselo se zavedením tří základních technologií, tedy kompostováním, spalováním a skládkováním. První spalovny se v Evropě rozšiřovaly až ve 20. letech dvacátého století. Pražská spalovna vybudovaná v roce 1993 patřila mezi nejmodernější v Evropě. [Kuraš 1994; 33-34]

V dnešní době jsou technologie zpracování odpadu na vysoké úrovni. Na prvním místě tedy už není problémem zvládnutí technické a organizační složky, ale vznik odpadů jako takový. Hlavním tématem je prevence vzniku odpadů a osvěta lidí o odpadové problematice, protože lidský nezájem a lhostejnost jsou překážkou zlepšení životního prostředí. Snahou je tedy docílit co nejmenší produkce odpadu a zájmu obyvatelstva o jeho třídění.

2.2.1 Historický vývoj obalových materiálů

Podstatnou část odpadu z domácností tvoří obalové materiály. Ty se v čase měnily. V dnešní době je hlavním kritériem pro obal jeho funkčnost, praktičnost a cena. Takže v konečné fázi je to pravý opak ekologičnosti. Sklo ve většině případů vystřídaly plasty a tetrapacky, tedy všem známé nápojové kartony od mléka, džusů a podobně, které jsou pro životní prostředí škodlivé. Jak plasty, tak nápojové kartony se téměř nerecyklují. Je to neekonomické – zpracování na druhotnou surovinu je velmi nákladné, a také nepraktické, jelikož recyklované plasty a nápojové kartony mají minimální využití. Některé firmy se o to sice pokouší, ale jen v malovýrobě a využití takovýchto výrobků je omezené-například je lze použít jako dveře od skříní, desky stolu a podobně.

„Vynález plastů přinesl materiály s mnoha výhodami, s kterými jde udělat skoro všechno, a to navíc za nízkou cenu. U těchto obalových materiálů je však velký nepoměr mezi tím, jak dlouho věc používáme, a jaká je jejich trvanlivost. Takový plastový pytlík stojí pár haléřů, ale rozklad trvá několik desítek let“. [Šťastná 2007; 7]

Vývoj obalových materiálů byl tedy vzhledem k přírodě od lepšího k horšímu.

Jako jedny z prvních obalových materiálů na uchovávání potravin byly použity různé nádoby z proutí, ze dřeva či hlíny. Po objevení keramiky se začal používat zejména jeden z jejích druhů-a to porcelán. Počátky jeho výroby spadají do 7. století v Číně. Pro Evropu byl však objeven až začátkem 18. století. Pak následovalo sklo. První skleněné výrobky datují archeologové asi do roku 1250 před naším letopočtem. Základ konzervárenství položil Napoleonův kuchař, který v roce 1795 přišel s metodou, kterou před tím několik let ověřoval. Ovoce a zeleninu nakládal do cukerných či octových nálevů do sklenic a víčka zaléval voskem. Po čase byla vyrobena první plechovka. Předchůdkyně dnešních plechovek však byly těžké a neforemné. Jedněmi z nejmladších

obalových materiálů jsou plasty. Jsou pevné a mají malou hmotnost. Kombinací papíru s dalšími materiály - plasty, hliníkem, vznikl nápojový karton, jenž využívá výhod jednotlivých materiálů. První nápojový karton byl použit v roce 1930 v Německu. Jeho tehdejší podoba byla: papír potažený vrstvou parafínu. První polovina dvacátého století byla pro obaly revolučním obdobím. Byly objeveny nové materiály pro obaly, které se staly nepostradatelné pro běžné používání. Prioritními požadavky se stala snadná manipulace, účelné skladování, ale také estetická stránka. Obal se využívá mimo jiné k informování zákazníka a k reklamě. Také možnost opakovaného použití a snadné zneškodnění se staly důležitým měřítkem pro hodnocení obalu. [Balíš, balím... 2000]

2.3 Nakládání s odpadem

U většiny spotřebitelů končí zájem o odpad vhozením ho do odpadkového koše. Mají pocit, že dál by se o něj měli starat povolání lidé. Opak je pravdou. Recyklace, jak bude dále vysvětleno, je jedním z nejšetrnějších způsobů nakládání s odpady. A tato musí začít právě u spotřebitele samotného. A jak odpad vlastně vzniká?

Látka, která byla na začátku výroby určitého produktu, nezaniká s životností tohoto produktu. Vrací se zpět do prostředí. Prvotním krokem je těžba. Zde vzniká odpad z těžby. Dalším krokem je výroba, která opět produkuje určitý odpad. Následně vznikne výrobek, jehož obal je odpadem. Tento výrobek se dostane ke spotřebiteli a vzniká konečný odpad ze spotřeby. V průběhu vzniku výrobku a jeho užití vzniká odpad, což je vlastně původní látka prošlá výrobním a spotřebním procesem. [Braniš 1997; 123-124] Jakmile je odpad vyprodukován, tak podléhá řadě předpisu a norem, jež uvádí zákon o odpadech. Vniklý odpad nemůže zůstat na jednom místě, a tak je nutné, aby byla jeho produkce minimalizována.

2.3.1 Recyklace

Příroda nezná odpad. Všechny látky, které vznikaly v různých přírodních a biologických procesech byly následně přirozenou cestou recyklovány. Téměř do středověku člověk používal pouze přírodní materiály nebo mu k recyklaci pomáhaly děje v přírodě. Postupem času začal člověk používat materiály, na jejichž recyklaci příroda už nestačila. Proto se musely najít jiné způsoby, jak tyto odpady zneškodnit. Ne však všechny látky

jsou k recyklaci vhodné. Aby mohlo dojít k recyklaci, je třeba splnit určité podmínky: v surovině musí být co nejméně přímísenin, musí být snadno transportovatelná a technologicky nepříliš náročná na zpracování. Základem je však třídění odpadu, jež musí začít u jeho původce-čili spotřebitele. Nejvhodnější pro recyklaci jsou kov, sklo a papír. Na dalším místě jsou plasty, i když tyto je pro jejich velkou různorodost a chemické složení prakticky nemožné recyklovat ve velkém. [Braniš 1997; 125-126]

Recyklace je tedy nejlepším způsobem jak se zbavit odpadů co se týče ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Tato činnost je však velmi nevýhodná a neděje se často. Je zapotřebí dotací například od obcí, protože recyklování na druhotné suroviny je stále nevýhodné. Ceny primárních surovin jsou ekonomicky výhodnější, i když vzhledem k přírodě nešetné. Taktéž využití druhotných surovin jako jsou například plasty, je omezené. [Moldan 2001; 98]

2.3.2 Zneškodňování odpadu

Odpad před samotným zneškodněním musí být na místo dopraven a většinou i speciálně upraven před samotným zneškodněním. Zde jsou příklady jedněch z nejčastějších možností zneškodňování odpadů.

Skládkování

Skládkou odpadů rozumíme prostor, kde se ukládají odpady. Jiná definice skládku uvádí jako „*lidskou činností nahromaděné hmoty ve volném nebo upraveném prostoru, kde jsou v přímém styku s životním prostředím*“. Je to tedy zařízení sloužící ke konečnému a kontrolovanému ukládání odpadů.

Rozlišují se tři druhy skládek:

- a) skládky divoké (nepovolené)
- b) polořízené (místa určená k ukládání povolených odpadů, ale bez technických a provozních opatření)
- c) řízené (tyto jediné by měly být povoleny a využívány) [Kuraš 1994;27]

I když je skládkování nejznámějším a nejpoužívanějším způsobem nakládání s odpady, není možné trpět stále nové zakládání skládek. A to z důvodů různorodosti odpadů, množství, toxicity a zápachu. Požadavky na skládku se liší podle původu a vlastností

ukládaného odpadu. Neškodný a tuhý komunální odpad je před uložením obvykle jen zhutněn. [Braniš 1997; 127]

Kompostování

Je to „*aerobní biologický rozkladný proces*“, jehož cílem je převést odpadní zbytky na humusové látky, které jsou prospěšné rostlinám. Oproti skládkování lze kompostování považovat za skutečný způsob, kdy dojde k zneškodnění odpadu. Materiály uložené na skládce zůstávají nezměněny po dlouhou dobu. Při kompostování dochází k zneškodňování škodlivých látek jejich rozkladem. [Kuraš 1994; 162]

Spalování odpadů

Cílem spalování je především omezit celkové množství odpadů, a tím předejít zaplnění skládek. Spalovat by se však měly jen ty odpady, které již nelze využít jako druhotné suroviny. Účinné zneškodňování odpadů spalováním vyžaduje kombinaci těchto kroků:

- separace škodlivých látek
- recyklování
- tepelné zpracování nerecyklovatelných zbytků odpadů
- ukládání nevyužitelných zbytků [Kuraš 1994; 175]

Teplota spalování musí být vysoká. Někdy i přes 1000°C. Výsledný produkt spalování – popel, tvoří většinou jen 30% z původního objemu odpadu. Tento je pak uložen na skládku. [Braniš 1997; 128] Snahou je využít energii vzniklou spalováním a zbytky v nejvyšší možné míře. Spalovny snižují závadnost komunálního i průmyslového odpadu. Dále se v tomto procesu zničí škodlivé látky, které se vyskytují například na skládkách a způsobují tak znečištění vod a půdy. Ani spalování však není bez negativních vlivů na životní prostředí. [Kuraš 1994; 190]

3. Komunální opad, odpad z domácností

Opad ze spotřební sféry, tedy ze služeb, obchodů, domácností, osobní spotřeby a podobně, se nazývá komunální odpad. Převážnou část tohoto odpadu lze využít jako

druhotnou surovinu. Je to zejména papír, sklo, textil a organické zbytky. [Kuraš 1994; 26]

Jeden člověk vyprodukuje ročně 200 kilogramů odpadu. Komunální odpad tvoří 10-15% z celkového vyprodukovaného odpadu. Komunální odpad je směs různých odpadů, které vznikají na území obce. Tímto je myšleno například odpad z domácností, od živnostníků, z údržby městské zeleně nebo odpadkových košů na ulici. [Šťastná 2007; 7] Domácí odpad můžeme rozdělit do dvou skupin- do první patří „zbytky denní spotřeby“ a do druhé „příležitostný odpad“, což jsou věci, které se nám například rozbijí a podobně. [Seymour, Girardet 1987;80] Odpadky, jež patří do skupiny zbytků denní spotřeby, jako jsou například potravinové zbytky, staré noviny a podobně, lze dobře recyklovat, jestliže se třídí. Odpad patřící do druhé skupiny začíná růst s vymoženostmi doby. Odpad z domácností má v rámci ekologie tu výhodu, že ho lidé mohou sami korigovat a ovlivňovat jeho vznik a množství. Záleží také na nich, zda ho budou už v domácnosti třídít a tím tak budou mít velký podíl na jeho možnost recyklace. Ještě lepší řešení než odpad poctivě třídít, je ho produkovat co nejméně.

3.1 Zamezení vzniku odpadu v domácnostech

Popelářská služba je tu od toho, aby odpad odvážela – tedy vykonala první krok k jeho zneškodnění, a tím byla přírodě a životnímu prostředí rozhodně a jednoznačně prospěšná.

Autoři Seymour a Girardet však vidí v co nejčastějším odebrání odpadků z popelnic mimo jiné záměr, jak produkovat obrovské množství odpadu a přitom se necítit provinile. Zkrátka „sejde z očí, sejde z mysli“. A tak těm, jež neuvidí výsledky plýtvavého způsobu života prostřednictvím přeplněných popelnic, jistě nebude vadit, jak rychle odpadky vyrábí. Lze tedy říci, že popelářská služba neslouží jen k odstraňování odpadků, ale také k jejich rychlejšímu vzniku. Jako příklad může posloužit situace těsně po vánočních svátcích. Popeláři mají více práce s vyvážením nádob na odpad, aby vše bylo tak jak má být. Stačí však představa odpadu z domácnosti, který běžně po Vánocích skončí v popelnici, odloženého před naším prahem. Příště bychom si rozmysleli vyhazovat, a tedy i nakupovat takové množství potencionálního odpadu. [Seymour, Girardet 1987; 78]

Zde jsou příklady konkrétních akcí podle autorů Seymoura a Girardeta, které mají zamezit vzniku odpadu v domácnostech:

- „Nemíchejte různorodý odpad

V ideálním případě by každá domácnost měla mít zvláštní koš na sklo, papír, kov a organický odpad a tyto hmoty recyklovat. Pokud nemáte zahradu, je recyklace kuchyňského odpadu těžká, zato recyklace papíru a skla je jednoduchá.

- Proveďte zkoušku neúměrného balení

Z veškerého domácího odpadu se nejsnáze dá předejít zbytečným obalům. Kupujte výrobky, které mají co nejméně obalů, a vyhněte se těm, které nevyhovují zkoušce neúměrného balení.

- Kupujte velká balení

Zboží, které se doma pravidelně konzumuje, si vyžádá víc obalů, když je baleno v malých dávkách, než ve velkém balení. Šest plechovek s nápoji například zanechá daleko více odpadu než jedna láhev o stejném obsahu. Pokud to jde, kupujte největší obsah, který je k dostání.

- Používejte vratné obaly

Vratné láhve jsou mnohem lepší než plechovky, ale v posledních letech jejich počet klesá. Kdykoliv je to možné, dejte přednost vratným lahvím a jiným vratným obalům.

- Vybírejte přirozené (recyklovatelné) obaly

Obalům z papíru či lepenky bychom měli dát přednost před obaly z umělé hmoty, protože se dají recyklovat. Z podobného důvodu jsou lepší skleněné láhve než umělohmotné-zejména pokud jsou vratné.“ [Seymour, Girardet 1987; 80]

Problémem, jak docílit omezení tvorby odpadů v domácnostech, se zabývala i autorka Šťastná.

„Jak omezit tvorbu odpadů:

- *kupování většího balení (větší balení znamená menší množství obalového materiálu)*
- *vyhýbání se nákupu zboží s přehnaně luxusními obaly-tyto obaly mají často vyšší cenu než zboží, které chrání*
- *nákup kvalitních věcí, které déle vydrží*

- *uvážit, zda je třeba koupit nové věci, zda ty staré nejdou opravit. Kupovat nové věci jen z rozmaru je ekologická nemravnost.*
- *třídění odpadu- zajištění vrácení se suroviny, z které je výrobek nebo obal vyroben, zpět do výroby“ [Šťastná 1997; 7]*

3.2 Třídění a recyklace domácího odpadu

Komunální odpad je třeba recyklovat, i když jeho podíl zastoupení ve veškerém vyprodukovaném odpadu je malý. Jestliže se v obci recykluje, sníží se množství odpadu, který by byl uložen na skládku, tím se sníží poplatky, které by za toto obec musela zaplatit, dojde ke snížení poplatků za odvoz odpadů a hlavně se neplýtvá surovinami a nepřibývají skládky. Z komunálního odpadu lze vytrídít a recyklovat téměř 50%. Ve skutečnosti se však vytrídí a využije jen 10-15%. Podle statistik netřídí ještě kolem 35% obyvatel. [Šťastná 2007;89] Třídění a recyklace začíná už v kuchyni. Jestliže právě tam lidé nezačnou, nikdo už jejich chyby nenapraví. Domácí odpad se skládá ze čtyř hlavních složek, a to z organického materiálu, skla, papíru a kovu. Všechny tyto se dají celkem snadno recyklovat.

3.3 Komunální odpad v obci

Odpady, jež jsou na území obce, ať už v kontejnerech, popelnících, či sběrných dvorech, jsou majetkem obce. Musí to být však ty kontejnery nebo sběrné dvory, které obec určila vyhláškou k odkládání odpadů. Podle zákona je to právě obec, která je původcem odpadu a také tím, kdo se stará o odvoz odpadu, kontejnery, úklid černých skládek a podobně. Obec na základě zákona stanovuje, jakým způsobem bude sběr odpadu v obci provádět. Občané ji za zajištění veškerých služeb týkajících se odpadového hospodářství platí poplatkem za odpady. Tímto se odpad vhozený do kontejneru stává odpadem komunálním.

Povinnosti obce:

Obec má jako původce odpadů mnoho povinností. Musí například určit:

- Jak se v obci bude nakládat s odpadem.
- Jak se bude odpad sbírat.

- Které druhy odpadu se budou sbírat.
- Jak se s odpadem dále naloží.
- Kdo to zařídí.
- Kolik to bude stát.
- Jak často se budou odpady svážet.
- Kolik budou lidi platit.
- Kolik bude barevných kontejnerů na tříděný odpad.
- Kde budou sběrné dvory a jak se budou provozovat.
- Co s černými skládkami.
- Jak se bude sbírat nebezpečný odpad. [Šťastná 2007; 100]

Podle zákona musí obec svou veškerou činnost v oblasti nakládání s odpady evidovat. Musí se postarat, aby odpady byly jen tak bez užitku vyvezeny na skládku. Proto je posláním obce, aby nakoupila barevné kontejnery na tříděný odpad a osvětou své občany přiměla odpad třídit. Za to, že za nás obec přebírá povinnost nakládání s odpady, platíme roční poplatky, do nichž jsou zahrnuty náklady na celý systém hospodaření s odpady. Nakládání s odpady není jednoduchá věc. Obce si většinou najímají firmy, které se starají o svoz komunálních odpadů. Na tyto svozové firmy navazují další, které se starají o dotřídění a úpravu vytříděných odpadů. Pak jsou tu ještě jiné firmy, které druhotné suroviny získané z odpadu zpracovávají. [Šťastná 2007; 101]

3.3.1 Poplatky za odpad

Zákon o odpadech dává obci právo požadovat od občanů poplatek za nakládání s odpady. Tento nesmí přesáhnout 500kč na obyvatele za jeden rok. Poplatek musí prokazatelně odpovídat nákladům obce na nakládání s odpady. Lze jej vztáhnout na občana, nemovitost, domácnost či nádobu. Průměrně platíme za odpady dvě koruny denně. Pro města a obce je však odpadové hospodářství nákladnou záležitostí. K zavedení systému třídění odpadů ve městě je nutné nakoupit kontejnery. Jeden stojí od 5ti do 14ti tisíc korun. Ve městě by měly být základní barevné kontejnery na tříděný odpad na zhruba 200 obyvatel. Dále jsou zapotřebí vhodná svozová auta, zajištění

třídících linek, a neméně důležité je vložit peníze do propagačních kampaní, které zajistí osvětu lidí v třídění odpadu. [Šťastná 2007; 102]

3.3.2 Sběrný dvůr

Kromě popelnic a kontejnerů, které mají občané města u domu, je ještě jedno místo, kam lze odpad odnést. Jedná se o sběrné dvory, jež jsou speciálně vybaveny na odebírání a ukládání například velkoobjemového či nebezpečného odpadu. Obec by měla obyvatele o výskytu těchto sběrných dvorů informovat.

Každá obec, která má více než 2000 obyvatel, by měla na svém území zřídit sběrný dvůr. Tento by měl mít zpevněnou, odvodněnou plochu a měl by být oplocený. Jeho základním vybavením by měla být váha na vážení odpadů a velkoobjemové kontejnery na všechny druhy odpadů. Tam by obyvatelé vozili odpady, které se nevejdou nebo se nesmějí házet do normálních kontejnerů na tříděný odpad. Většinou jde například o objemný odpad, stavební odpad, elektrospotřebiče, nebezpečný odpad a podobně. Mimo to obec obvykle dvakrát ročně zorganizuje sběr velkoobjemového odpadu, kdy přistaví kontejnery na určená místa a tam mohou lidé odpad odložit. Na jaře a na podzim jsou pak většinou přistavovány kontejnery na bioodpad ze zahrádek. Občané města mají obvykle služby sběrného dvoru zdarma, živnostníci a lidé, kteří nejsou občany města, musí za uložení odpadu ve sběrném dvoře zaplatit poplatek. [Šťastná 2007; 75-6]

3.4 Odpadové hospodářství v městě Šumperk

Veškeré záležitosti týkající se odpadového hospodářství města, byly shrnuty v tzv. Plánu odpadového hospodářství (dále jen POH), který byl zpracován na dobu 10ti let. Tj. na období od 1.8.2005 do 31.7.2015.

„Hlavním účelem Plánu odpadového hospodářství města je v souladu s principy udržitelného rozvoje, povinnostmi zákona a s cíli POH ČR a POH Olomouckého kraje stanovit:

- výhled pro systém odpadového hospodářství na období 10 let,
- cíle a opatření pro předcházení vzniku odpadů, omezování jejich množství a nebezpečných vlastností,

- opatření pro splnění cílů závazné části POHk ve způsobech využití odpadů a nakládání s nimi, v reálném časovém a ekonomickém scénáři,
- podmínky pro realizaci navrženého systému odpadového hospodářství města,
- způsob organizačního a informačního zabezpečení řízení odpadového hospodářství města
- ekonomickou optimalizaci nakládání s odpady,
- způsob komunikace s veřejností s cílem zajistit splnění cílů POHo,
- postup posouzení shody POHo s příslušným POHk “ [POH Šumperk 2005]

3.4.1 Výdaje města Šumperk za odpadové hospodářství

Každá obec je povinna postarat se o odpad, který vznikne na jejím katastrálním území. Proto je snahou vedení města, aby se lidé více podíleli na třídění odpadu, udržování pořádku a dodržování určitých pravidel, která vedou k ochraně přírody a životního prostředí. Město Šumperk ve své vyhlášce č. 7/2007 o odpadech, udává povinnosti občanům týkající se komunálního odpadu:

“Povinnosti fyzických osob

1. Fyzické osoby, pokud odpad sami nevyužijí v souladu se zákonem č. 185/2001 Sb., o odpadech a změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zvláštními právními předpisy⁹⁾, jsou povinny¹⁰⁾:

- a) nakládat s komunálním odpadem v souladu se systémem města a se stavebním odpadem
v souladu se zákonem o odpadech, a to ode dne účinnosti této vyhlášky,
- b) odpad třídit na složky uvedené v čl. 3,
- c) biologicky rozložitelný komunální odpad (BRKO) odložit do označených sběrných nádob nebo na sběrný dvůr,
- d) vytríděné sklo, plasty, papír a lepenku, kompozitní obaly (složené obaly) odkládat do označených sběrných nádob,
- e) vytrídít nebezpečné odpady z komunálního odpadu a předávat je na sběrný dvůr,
- f) objemný odpad odkládat do označených velkoobjemových kontejnerů nebo na sběrný dvůr,
- g) směsný odpad odkládat do určených sběrných nádob,

- h) nepřepřehňovat nádoby, odpad ukládat tak, aby se víko nádoby dalo uzavřít,*
- i) minimalizovat objem odkládaného odpadu (stlačit, složit, poskládat apod.),*
- j) zbavit se elektrozařízení pocházejícího z domácnosti a podléhajícího zpětnému odběru smí jeho držitel jen jeho předáním na místě zpětného odběru11).*

2. Fyzickým osobám se zakazuje:

- a) ukládat do sběrných nádob složky odpadu, které neodpovídají označení sběrné nádoby,*
- b) strhávat ze sběrných nádob informace svozové společnosti,*
- c) ukládat žhavý popel do sběrných nádob,*
- d) ukládat do odpadkových košů umístěných na veřejném prostranství odpad z domácnosti.” [Obecně závazná vyhláška o odpadech 2007]*

I město Šumperk má určité povinnosti týkající se komunálního odpadu. Nakládání s odpadem z domácností město stojí nemalé peníze, a proto jsou občané povinni platit tzv. “místní poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů“ (dále jen “poplatek”). Správu tohoto poplatku má na starosti Městský úřad Šumperk. Poplatníkem je:

- “a) fyzická osoba, která má ve městě Šumperku trvalý pobyt,*
 - b) fyzická osoba, která má na území města Šumperka ve vlastnictví stavbu určenou nebo sloužící k individuální rekreaci, ve které není hlášena k trvalému pobytu žádná fyzická osoba. Má-li k této stavbě vlastnické právo více osob, jsou povinny platit poplatek společně a nerozdílně, a to ve výši odpovídající poplatku za jednu fyzickou osobu”.*
- [Obecně závazná vyhláška o místním poplatku 2007]

Poplatek se platí dvakrát ročně, tedy k pololetí. K 30. 6. za 1. pololetí příslušného roku a k 31. 12. za 2. pololetí příslušného roku Roční částku. Ize však uhradit jednorázově už v prvním pololetí. Sazba poplatku na jednoho poplatníka činí 492 Kč za jeden kalendářní rok. Část poplatku je odvozena od skutečných nákladů města předchozího roku na sběr a svoz netříděného komunálního odpadu na osobu. Celkové náklady na likvidaci směsného odpadu : 13 492 094,-- Kč. Celkový počet poplatníků k 31. 12. 2006 je

28 015. Náklady netříděného odpadu na poplatníka v systému hospodaření s komunálním odpadem: 482,60 Kč. [Obecně závazná vyhláška o místním poplatku 2007]

Zde jsou příklady činností, které město musí hradit, a to mimo jiné z poplatků za odpad:

Výdaje města na hospodaření s odpady:

- Poplatky firmě, která se odpady v obci stará.
- Náklady za likvidaci odpadů vznikající při údržbě zeleně.
- Odstraňování černých skládek.
- Zametání ulic a vysypávání pouličních košů.
- Propagace třídění.
- Nákup kontejnerů.
- Úklid hřbitovů a odstranění odpadů ze hřbitova. [Šťastná 2007; 101]

Výdaje týkající se odpadového hospodářství přepočtené na jednoho občana Šumperka za rok 2007:

- nakládání se směsným odpadem	443 Kč
- objemný odpad	81 Kč
- třídění nebezpečného odpadu	15 Kč
- třídění skla	13 Kč
- třídění plastů	36 Kč
- třídění papíru a kovu	52 Kč
- úklid černých skládek	3 Kč
- třídění bioodpadu	18 Kč
- propagace a ostatní	9 Kč
- Náklady celkem	670 Kč

Příjmy přepočtené na občana Šumperka:

- příjmy z nájemného	36 Kč
- kapitační platba	444 Kč
- příspěvek od Ekokomu	61 Kč
- dotace systému od města	129 Kč

- Celkem příjmy

670 Kč

[Náklady na provoz 2007]

3.4.2 Třídění odpadu v městě Šumperk

V Šumperku se třídí komunální odpad nádobovým systémem na tyto frakce:

PAPÍR jen zahrnuje:

- noviny, časopisy, reklamní letáky, sešity, kancelářský papír, kartony, krabice, lepenka

NÁPOJOVÉ KARTONY jenž zahrnují:

- krabice od džusů, krabice od vína, krabice od mléčných výrobků

PLAST jenž zahrnuje:

- plastové nádoby a lahve, PET lahve od nápojů, kelímky od jogurtů, krabičky od pokrmových tuků, sáčky, fólie, výrobky z plastů

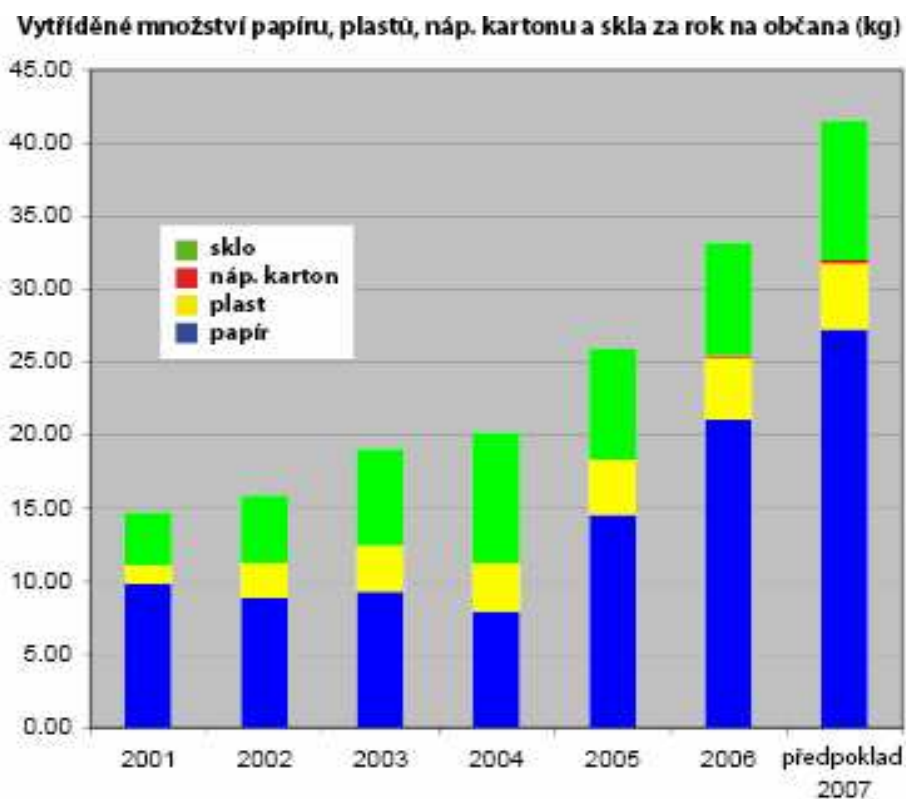
BAREVNÉ A ČIRÉ SKLO jenž zahrnuje:

- lahve od nápojů, skleněné nádoby, tabulové sklo

[Třídění odpadů 2007]

Třídění odpadu v městě Šumperk (graf č. 1) má vzestupnou tendenci. Od roku 2001, kdy bylo poprvé zaznamenáno množství vytříděného odpadu na jednoho občana, můžeme pozorovat úspěch ze strany občanů v třídění i v dalších letech. V roce 2001 bylo na jednoho občana města Šumperk za rok vytříděno 9 kg papíru, 1,5 kg plastu a 4,5 kg skla. Z rok 2007 je předpokládán tento stav: 27 kg papíru, 4 kg plastu, 9 kg skla a dokonce i zlomek nápojového kartonu na občana za jeden rok. V letech 2002-2004 pozorujeme mírné snížení vytříděného papíru, v dalších letech však stav začal opět vzrůstat. [Třídění odpadů 2007]

Graf č. 1: Vytříděné množství papíru, plastů, náp. Kartonu a skla za rok na občana (kg)

[Třídění odpadů 2007]

Odpadky lidé odnáší do nádob na odpad, které mají všichni před domem, nebo alespoň v jeho blízkosti. Obecně závazná vyhláška města Šumperk č. 7/2007 je definuje takto: *“sběrná nádoba je typizovaná nádoba určená k odložení složek odpadu (tzv. popelnice nebokontejner) s vnitřním objemem od 0,06 do 6,50 m³, která je ve vlastnictví svozové společnosti, města nebo uživatele. Ve sběrné nádobě jsou složky odpadu přechodně shromážděny do doby svozu. Sběrnou nádobou je rovněž velkoobjemový kontejner (s vnitřním objemem větším než 5 m³) a odpadkový koš, umístěný na veřejném prostranství. ..Okolí sběrných nádob je prostor vymezený vzdáleností 2 m (všemi směry) od sběrných nádob... Dostatečný objem sběrné nádoby na směsný odpad je takový vnitřní objem sběrné nádoby nebo součet vnitřních objemů sběrných nádob, který při dané frekvenci svozu odpadu a při daném počtu osob užívajících objekt umožňuje uložit veškerý směsný odpad, vznikající při provozu domácností v objektu, do sběrné nádoby.*

Doporučený dostatečný objem je 22 litrů na osobu a týden.” [Obecně závazná vyhláška o odpadech 2007]

Město Šumperk však počítá i se situací, kdy se nádoba na odpad poškodí a je třeba ji vyměnit. Šumperský zpravodaj – místní periodikum, informoval občany takto: *“Nádobu na odpad, která již dosluhuje, je třeba vyměnit. Poškozená popelnice by totiž mohla ohrozit bezpečnost pracovníků svozové firmy... „Stačí jen zavolat na číslo 583 388 233 a my novou popelnici objednáme. Stejně by měli lidé postupovat i v případě, kdy kapacita nádob na komunální odpad nedostačuje, a také tehdy, když si budou chtít popelnici pronajmout od svozové firmy.“ Podotýká pracovník oddělení odpadů a ovzduší odboru životního prostředí šumperské radnice Vladimír Hošek. ... Lidé, kteří ukládají odpad do vlastní nádoby, a mají tedy sazbu za svoz odpadu nižší, si musí výměnu poškozené popelnice zajistit sami. Novou nádobu mohou koupit v kterémkoliv kovomatu či stovebninách nebo si ji mohou objednat v rapotínské provozovně svozové firmy Sita. Za stodesetilitrovou pozinkovanou popelnici zaplatí i s dovozem 744 Kč. Za stejnou cenu si pak mohou pořídit i stodvacetilitrovou plastovou popelnici”.* [Šumperský zpravodaj 2006]

3.4.3 Nakládání s komunálním odpadem v městě Šumperk

Město Šumperk své občany o odpadovém hospodářství informuje několika způsoby. Nejvíce informací je k nalezení na internetových stránkách města www.sumperk.cz, dále pak v místních periodikách (Horizont, Šumperský zpravodaj, Kulturní život aj.).

Svoz komunálního odpadu v městě Šumperk

Směsný komunální odpad v městě Šumperk je svážen pravidelně podle plánu svozu (v příloze). Město je rozděleno na tři pomyslné části. Do každé této části přijíždí popelářská služba jednou týdně. A to v dny: pondělí, středa, pátek. Tento systém je zaveden od 1.10.2007. [Svoz komunálního odpadu 2007]

Sběrný dvůr v městě Šumperk

Odpad, který občané města nemohou vhodit do běžných nádob na odpad, jež jsou v místě jejich bydliště, jsou povinni odevzdat ho do sběrného místa k tomuto určeného - tj. sběrného dvora. Tento se v městě Šumperk nachází v ulici Anglické č. 1. [Sběrný dvůr 2007]

Svoz bioodpadu v městě Šumperk

V městě Šumperk mimo komunálního a tříděného odpadu (jako je sklo, papír, plasty apod.), probíhá také separovaný sběr BRO (biologicky rozložitelný odpad), také “Zelený odpad”. Tento zahrnuje: zahradní odpad, drobný dřevní odpad, odpad z drobného chovu, odpad potravin rostlinného původu. Velkoobjemový kontejner na tento druh odpadu je pravidelně umísťován na 32 místech ve městě. Každý víkend probíhá svoz z 8 míst. [Svoz bioodpadu 2007]

Jak město Šumperk nakládá s odpadem poté, co je vhozen do popelnic

Odpověď na tuto otázku se mi nepodařilo vyhledat v žádném zdroji informací pro občany o odpadovém hospodářství. I když se už tato část zpracování odpadu netýká občanů přímo, jako je to například u domácího třídění, dle mého názoru by tuto informaci vědět měli. Co se děje s odpadem dále poté, co opustí byt či dům? Kdo se v Šumperku o to stará? Na to jsem se zeptala pana Vladimíra Hoška, který pracuje na Městském úřadu Šumperk jako vedoucí odboru životního prostředí, oddělení odpadu a ovzduší.

Tedy má otázka zněla: „Jak město nakládá dále s odpadem, poté co je vhozen do popelnic?“

Zde je odpověď: „*Město Šumperk předává vytríděný odpad oprávněným osobám tj. v případě nápojového kartonu a papíru firmě JK Morava, v případě směsného plastu a bílého a barevného skla a.s. SITA CZ. Tyto firmy již vytríděnou surovinu prodávají dalším odběratelům zejména dle nejvyššího ekonomického zhodnocení vytríděné suroviny (papírný, Silon Planá, sklárny, MOSEV plast s.r.o, SLEDGE Slovakia, s.r.o., AMT s.r.o.Příbram). Dále směsný a objemný komunální odpad se ukládá do skládky firmy SITA CZ v Rapotíně. Stavební odpady se ukládají také tam. Biologický rozložitelný odpad zpracovává na kompostárně také firma SITA CZ. Ostatní tj. pneumatiky, nebezpečné složky komunálního odpadu město předává oprávněné osobě SITA CZ, a ta je zpravidla předává jiným oprávněným subjektům k likvidaci nebo má likvidační zařízení sama. Elektrošrot není odpad, ale město Šumperk tyto vysloužilé elektrospotřebiče předává firmám Elektrowin, Asekol a Ekolamp.*“¹

¹ Komunikace s panem Hoškem formou elektronické pošty dne 3.3. 2008

Jak lze vidět, město Šumperk má zájem o to, aby jeho občané byli dostatečně informováni o odpadovém hospodářství. Snahou města je rovněž zpřístupnit občanům služby týkající se odpadového hospodářství, aby jich plně využívali.

4. Aspekty vedoucí k lepší budoucnosti

Dosud bylo v práci zmiňováno, jaký postoj k odpadové problematice je ten správný. Jednalo se zejména o omezení produkce domácího odpadu, k jeho následnému třídění či zaměření pozornosti na volbu obalových materiálů. Aby se však tyto ekologické zásady rozšířily správným směrem, je třeba dobré informovanosti, vzdělání v tomto ohledu a osvěty veřejnosti. Největší šance je u dětí, které si zásady ekologického myšlení a jednání osvojí díky hře již v raném věku, a je tu alespoň nějaká šance, že tyto naučené zvyky budou praktikovat i v budoucnu. *„Pojmy vzdělávání, výchova, osvěta a práce s veřejností v oblasti životního prostředí označují působení na širokou veřejnost ve smyslu přenosu informací, napomáhání vytváření vhodné hierarchie hodnot, pozitivních postojů a aktivního přístupu k péči o životní prostředí.“* [Vzdělávání, výchova, osvěta 2007]

“Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.” [Zákon o životním prostředí, § 16]

„Ekologická výchova přispívá k přijetí zodpovědnosti každého jedince za stav životního prostředí. Má vytvářet podmínky pro konkrétní zapojení jednotlivce do ochrany životního prostředí.“ [Ekologická výchova 2000]

4.1 Vzdělávání

Významem vzdělávání k trvale udržitelnému rozvoji se zabýval autor Bedřich Moldan. Moc viděl v ruce společnosti, která může ovlivnit mnoho věcí v oblasti životního prostředí jen když bude vzdělaná a bude mít dostatek informací.

„Jen lidé vzdělaní a poučení mohou zaujímat kvalifikované postoje, význam ekologické výchovy a vzdělání je nesporný. Obrácejme se k celé společnosti, ale nemůžeme ji chápat jako nerozlišený celek, nýbrž jako soubor „cílových skupin“... . Cílové skupiny se samozřejmě překrývají a každý člověk je ve více než v jedné. Prostřednictvím

představy cílových skupin se obracíme k různým rolím, které lidé v životě hrají. Některé skupiny jsou užší a dobře definované, jiné široké, některé významnější než jiné. Snad nejdůležitější cílovou skupinou jsou děti a mládež, na které působí škola, to znamená snažit se zejména spolupracovat s učiteli. Význam ekologické výchovy a vzdělání je tak zřejmý, že jistě není třeba jej příliš zdůrazňovat“. [Moldan 1992; 38] Aby došlo k aktivní podpoře občanů, je třeba širokého pochopení věci a tudíž je nutné vzdělání. Podle autora mají klíčovou roli vzhledem k trvalé udržitelnosti vysoké školy. Jedině díky vysokoškolsky vzdělaným lidem v tomto ohledu může dojít k předávání znalostí a zkušeností působením na školách nižších stupňů, ve vědě, výzkumu a ostatních oblastech veřejného života. *„Vzdělání pro trvale udržitelný rozvoj má rozvíjet znalosti, ale i dovednosti a smysl pro hodnoty. Mezi důležité znalosti bude patřit schopnost porozumět celostní povaze světa a vzájemnému propojení přírodních, lidských a lidmi vybudovaných systémů“.* [Moldan 2001; 70] Podstatou výchovy k ekologickému myšlení není jen pěstování znalostí, ale i dovedností a postojů. Moldan vidí největší nedostatky v oblasti dovedností. Sem patří například jak práce týmová, tak samostatná, ale třeba i komunikace. Nemalý význam má i dovednost získávání peněz. [Moldan 2001; 70]

„Vzdělání pro trvale udržitelný rozvoj bude zahrnovat dovednosti potřebné pro kladení otázek systematickým a holistickým způsobem a aktivní a konstruktivní účast při hledání společných řešení a spolupráci. Bude založeno na ocenění jiných názorů a respektu k nim, na budování nových vztahů mezi lidmi navzájem a mezi lidmi a jejich prostředím. Důležitou roli má posilování hodnot, jež přispějí k pochopení a ocenění vnitřní hodnoty přírody, ocenění zranitelnosti a předpokladů stability a integrity přírodních systémů. Důležité je ocenění úlohy lidské tvořivosti při hledání vhodných řešení, důvěry ve svobodná lidská rozhodnutí a víry v potřebu spravedlnosti mezi lidmi, národy a generacemi. Rozvine smysl pro hodnotu vlastní osobnosti, ale také odpovědnosti za její plný rozvoj a zároveň globální perspektivu a loajalitu vůči světové komunitě. Zcela klíčové je pochopení a ocenění důsledků veškerých vlastních činů pro životní prostředí a osobní angažování pro vytvoření nového životního stylu“. [Moldan 2001; 71] Podle výše uvedeného má vzdělání bezesporu významný vliv na směr, kterým se bude společnost v oblasti trvale udržitelného rozvoje ubírat. Souběžně se vzděláváním jde osvěta. Je

třeba i informovanosti občanů, aby mohlo docházet k jejich aktivní účasti na řešení problémů.

4.2 Osvěta

Osvěta občanů probíhá díky informacím, které se k nim dostanou a s těmito dále nakládají. Nejvěrohodnější osvěta ekologické problematiky je ze strany školství. Informace podávají lidé do věci zasvěcení a kompetentní k jejich vyučování.

Jsou tu však i jiné mimoškolní formy osvěty, jež jsou zanedbávány. Jde například o medializaci udržitelného rozvoje. Podle žurnalistů její nedostatky spočívají v neschopnosti odborníků předat sdělovacím prostředkům relevantní informace ve vhodné formě. Žurnalismus v oblasti životního prostředí trpí také tím, že všechny informace v médiích jsou spíše negativní, než-li pozitivní. To je totiž záruka toho, že pro veřejnost budou zajímavé. Proto je stav životního prostředí podávaný sdělovacími prostředky mnohdy horší, než jaký je ve skutečnosti. [Moldan 2001; 71] A tak je třeba jak posílení výuky ekologické a environmentální výchovy ze strany školství, tak zlepšení kvality sdělovacích prostředků. Svůj vliv na občany mají také různé organizace a programy politických stran. *„Hovoříme-li o výchově, vzdělání a informacích, máme především na mysli aktivitu centra „shora“ směrem „dolů“, k veřejnosti. Jestliže však má demokratická společnost úspěšně fungovat, musí být zajištěna také komunikace a působení opačným směrem, zdola nahoru, musí fungovat zpětná vazba mezi občany, veřejností a centrem. Hlas veřejnosti, vůle občanů musí mít možnost se projevit. Proto je velmi důležitý zejména inteligentní, otevřený a vůbec kvalitní tisk a další sdělovací prostředky, které poskytují hlasu veřejnosti prostor. Musí se také rozvinout pravidelný a účinný kontakt mezi občany a centrálními institucemi, zejména mezi poslanci a jejich voliči.“* [Moldan 1992; 40] I Kohák vidí důležitost v osvětě a angažovanosti lidí. *„Lidé, kteří se zabývají problematikou ekologického ohrožení – snad s výjimkou systémových technokratů- chtějí ovlivnit společenský vývoj. Za první společenský krok považují zvyšování ekologické gramotnosti a podporu ekologické zúčastněnosti. Je možné, že nejdůležitější účinek recyklace není na prvním místě úspora surovin, nýbrž zapojení osobních zájmů občanů do ochrany životního prostředí“.* [Kohák 1998; 149] Nejvýraznější vliv na osvětu lidí jakožto občanů má město samotné a jeho zastupitelé.

Tito by měli mít zájem, aby občané byli dostatečně informováni a v případě problémů či nesouhlasu mohli svůj názor svobodně projevit. Snaha by však měla být oboustranná. Občané by měli získaných informací využít, a aktivně se zapojit do řešení problémů odpadové a jiné problematiky týkající se životního prostředí.

„Kdyby se lidé o otázky životního prostředí a přírody nezajímali nebo by měli zájmy jdoucí proti ekologickým principům a prosazovali je, nemohli bychom se nadít žádného úspěchu. Veřejné mínění, společenská atmosféra, názory lidí jsou základně důležité. Lidé musí být též plně informováni o aktuálním stavu životního prostředí, o předpokládaných změnách a plánech, o rozvojových záměrech. Na základě těchto vědomostí se mohou skutečně angažovat, účinně zasahovat do procesu ochrany prostředí. Jestliže informace nemají, jejich akce nemohou být účinné, a navíc tito lidé ztrácejí zájem a důvěru.“

[Moldan 1992; 37-38]

Osvěta tedy může přicházet jak od organizací řízených státem, tak z nevládních organizací. Jedná se zejména o ekologické organizace nebo o organizace příbuzného zaměření - zelené. *„Zelené hnutí se obvykle člení na dvě větve: větev nepolitickou a politickou.“* Nepolitickou větví jsou myšleny různé nevládní organizace zejména ochránářského typu, „zeleně“ zaměřené organizace mládeže, a jiné ekologické akce. Dále sem patří časopisy, knihy, konference, odborné skupiny a jejich činnost. Politická větev se skládá z politických stran. [Moldan 1992; 40-41]

Ať už informace k občanům přichází odkudkoliv, mělo by jich být co nejvíce. Jakým způsobem s nimi naloží, zda aktivně či pasivně- to už záleží na každém z nich. Na vědomí by však mělo brát i to, že lepší budoucnost si přejeme pro další generace našich potomků, a tak bychom k osvětě od povolaných lidí a organizací neměli být lhostejní.

4.3 Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice-EVVO

V jedné z předešlých kapitol se hovoří o důležitosti zejména vysokoškolského vzdělání. Neméně významné je však vzdělávání už malých dětí na základních školách, či dokonce ve školách mateřských. Toto a mnoho další má na starosti EVVO, čili Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (dále jen EVVO).

„Státní program EVVO ČR je základní strategický dokument zajišťující dlouhodobý rozvoj EVVO v ČR.“ [Státní program EVVO 2000] „Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) vede k myšlení a jednání, které je v souladu s životním prostředím tak, aby se udržela jeho kvalita i pro budoucí generace. Cílovou skupinou jsme tedy všichni, bez ohledu na věk nebo vzdělání. Obsahem EVVO je nejen vytváření pozitivních postojů k životnímu prostředí, k úctě k životu ve všech jeho formách, znalost a péče o prostředí kolem nás, ale i pochopení vzájemné provázanosti oblastí, které jsou na první pohled odlišné a přece k sobě patří. Environmentální výchova je úzce spjata i se sociální, ekonomickou a kulturní oblastí a vede k pochopení zákonitostí, které tato vzájemná vazba vytváří.“ [O environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě – bez vnošení]

Program EVVO působí na jednotlivé cílové skupiny s ohledem na jejich možnosti a potřeby. V potaz bere vlivy sociální, ekonomické, zdravotní a jiné. Zvláštní pozornost je pak věnována jednotlivcům, jež dále působí na ostatní a ovlivňují je. Jsou to například pedagogové, veřejné osoby či novináři.

„Jsou tři základní směry působení, které jsou navzájem propojeny:

- poskytování informací a vzdělávání formou přednášek, školení, odborné literatury, masmédií, zpravodajů*
- vytvoření kladného citového vztahu k okolnímu prostředí účastí na společných akcích nebo vlastní zájmovou činností*
- zprostředkování dovedností, které jsou přínosné pro udržitelný způsob života, což je praktická činnost v ochraně životního prostředí, zpočátku pod odborným vedením, posléze aktivní zapojení do uskutečňování konkrétních projektů, apod.“*
[O environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě – bez vnošení]

Školství

Výchova k ochraně přírody, později k životnímu prostředí se ve školství objevuje již od 70. let. Od 80. let se ujal název ekologická výchova. V současné době se environmentální vzdělávání dostalo do základních pedagogických dokumentů a učebnic.

Ovlivnilo předměty jako přírodověda, vlastivěda, zeměpis a občanská výchova. [Státní program EVVO-Školství 2000]

Veřejnost

Na environmentální osvětě a vzdělávání veřejnosti v oblasti životního prostředí se podílejí instituce jakou jsou například: Ministerstvo životního prostředí, vysoké školy, odborné vědecké ústavy, zdravotnická nebo osvětová a kulturně vzdělávací zařízení a jiné. Významnou roli však mají i neziskové organizace – například různá občanská sdružení a poradenská zařízení. Snahou EVVO je, aby se veřejnost zapojovala do řešení problémů týkajících se životního prostředí. Důraz je kladen na komunikaci a vzdělávací programy. Osvětová, kulturní a informační zařízení (muzea, knihovny, kulturní domy aj.) patří k významným prvkům vzdělávání. Co se týče finančních, technických a materiálních prostředků, jsou zde výrazné rozdíly, zejména na okresních a nižších úrovních. [Státní program EVVO - Veřejnost 2000]

Děti a mládež

Hlavními cíly environmentální výchovy a vzdělávání další generace jsou:

„· vytvořit dětem a mládeži základní podmínky pro získávání dovedností a znalostí o zákonitostech biosféry, o vztazích člověka a prostředí, o vývoji a problémech současné civilizace i o možnostech a způsobech jejich řešení

· zdůrazňovat souvislosti mezi poznatky a domýšlet možné důsledky jednání a chování a programově utvářet postoje k osobní odpovědnosti za stav životního prostředí

· pěstovat dovednosti a návyky žádoucího jednání a chování v přírodním prostředí

· působit na utváření názorů, postojů, hierarchii životních hodnot, životní styl, na pochopení kvality života

· rozvíjet úctu a cit k živé i neživé přírodě a jedinečnosti života na Zemi

· motivovat k aktivnímu zapojení do péče o životní prostředí.“ [Státní program EVVO-Děti, mládež 2000]

Aby těchto cílů bylo dosaženo, je zapotřebí kvalifikovaných pracovníků, kteří by děti k tomu vedli.

„Děti a mládež navštěvující základní školy, střední školy a vyšší odborné školy, ovlivňuje velmi významně nejen škola, ale i mnohá mimoškolní zařízení, v nichž resort

školsství může environmentální vzdělávání a výchovu ovlivňovat jen nepřímo.“ [Státní program EVVO dětí a mládeže základních... 2000]

Je důležité si uvědomit, že účinná environmentální výchova a vzdělávání může ovlivnit také převážnou část dospělé populace, zejména tedy pokud se týká postoje k prostředí a životu. *„Klíčovým a limitujícím problémem environmentálního vzdělávání a výchovy je nedostačující připravenost většiny pedagogických pracovníků. Jen zřídka se objevují kursy a semináře zahrnující nejen studium ekologie či životního prostředí, ale i didaktiku environmentálního vzdělávání a výchovy.*“ [Státní program EVVO-Školství 2000]

Školení a osvěta by se tedy měli zaměřit také na výchovu dospělých, jež by své znalosti předávaly dětem. K tomuto slouží různé organizace, v městě Šumperk se vzděláváním pedagogických pracovníků mimo jiné zabývá „Vila Doris“.

4.3.1 Vila Doris

Vila Doris, přesněji řečeno: „Dům dětí a mládeže a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Vila Doris Šumperk-volnočasové vzdělávací školské zařízení ve městě Šumperku v Olomouckém kraji“ je příspěvkovou organizací, financován Olomouckým krajem. Vila Doris vznikla v roce 1991 jako zařízení. V témže roce se přestěhovala do budovy, která dala jméno celému zařízení. Struktura činností Vily Doris se dělí do několika oblastí, pro tuto práci se zaměřím na oblast ekologické a environmentální výchovy.

Středisko ekologické a environmentální výchovy (SEV)

Toto středisko se snaží prostřednictvím výchovy a osvěty zlepšovat vztah dětí k životnímu prostředí. Cílem činnosti střediska je, aby si děti uvědomily svou odpovědnost za kvalitu prostředí a naučily se mít úctu k životu ve všech jeho formách. Tyto snahy jsou naplňovány pomocí ekologických výukových programů, ekoher, exkurzí do přírody, besed aj.

Hlavní okruhy činnosti

Jsou to výukové programy pro děti mateřských, základních a středních škol, vzdělávací akce pro veřejnost a letní tábory. Středisko má i spolupracovníky, kteří pracují jako

odborní lektori při seminářích pro pedagogické pracovníky a mládež. Součástí střediska je i ekoporadna.

Ekoporadna

Ekoporadna Vily Doris je členem Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučinka a partnerem projektu Informační centra EVVO „Přírodě Olomouckého Kraje!“. Ekoporadna poskytuje poradenství o problematice životního prostředí pro občany, veřejnou správu i firmy. Pracovníci zodpovídají dotazy z oblasti třídění odpadů, ochrany ovzduší, ochrany přírody, EVVO a dalších.

Vila Doris pořádá pro školy výukové programy, které jsou dvouhodinové. Středisko ekologické a environmentální výchovy má čtyři pracovníky. Paní Čechová má na starosti žáky prvního stupně, Pan Šaj žáky druhého stupně. Pan Martin působí jako ekoporadce a pan Jiří má na starosti ekoporadnu a osvětu. Co se týče výukových programů, jsou pořádány spíše pro žáky základních škol. Například pro mateřské školy je jen 30 programů ročně, kdežto pro základní školy jsou programy téměř každý den. Nejznámějšími ekologickými akcemi, jež Vila Doris pořádá, jsou například každoroční „Den Země“, který denně navštíví na 3 000 lidí, či akce „Uklidme svět“ (pod záštitou Českého svazu ochránců přírody). Je to v podstatě jarní úklid přírody, kterého se zúčastní všechny základní školy. Tato akce je celorepubliková a probíhá zde spolupráce s městem Šumperk.²

5. Shrnutí a hypotézy

Ochrana přírody a životního prostředí je celospolečenský problém. Je to věc, která se týká jak všech lidí, tak i jednotlivce samotného. Tuto práci jsem zaměřila na produkci a třídění domácího odpadu a také na vedení dětí k ekologickému myšlení. Uvědomění si těchto dvou skutečností, které by si měl osvojit každý občan a rodič, může být prvním krokem k ekologickému jednání. Není snadné začít řešit ekologické problémy celé společnosti, snadnější je začít u sebe, u své rodiny, ve své domácnosti. Jestliže by takovýto krok udělala většina lidí, výsledek by byl jistě znát. Očividný význam má bezesporu i výchova a vedení dětí k ekologickému myšlení. Je to další generace, která do života může vstoupit už s osvojenými ekologickými návyky.

² Kapitola „Vila Doris“ byla zpracována díky osobnímu rozhovoru s paní Čechovou dne 6.12.2007

Jak už bylo řečeno, zájem na řešení ekologických problémů a environmentální výchově mají i různé státní instituce a orgány. Proto i samotná města mají jak povinnost, tak i morální úlohu vést své občany k ekologickému jednání. Je to v jejich zájmu, neboť osvětou, informovaností a možnostmi vychovávají lidi, jež město reprezentují a koneckonců i tvoří.

Středem zájmu se proto stalo mé rodné město Šumperk. Zajímalo mě, jak jsou občané města informováni, zda mají vztah k ekologii, v tomto případě zastoupeným tříděním odpadů. V neposlední řadě jsem se pokusila zjistit i názory rodičů na vedení dětí k ekologické výchově.

Zjištění těchto skutečností mi pomůže zpochybnit či nezpochybnit hlavní hypotézu, jež tvrdí: **U občanů města Šumperk se projevuje snaha k ekologickému myšlení a jednání.** Po vypracování teoretické části, kde byly uvedeny zřejmé snahy společnosti k ekologickému jednání si nemyslím, že město Šumperk a jeho občané by měli být výjimkou. Je tu přeci zájem o osvětu jak ze strany školství, tak státních i nestátních organizací. I město Šumperk se snaží své občany informovat o odpadovém hospodářství. Zda občané tyto informace využívají a myslí si, že jsou dostatečné, ukáže výzkum. K zpochybnění hlavní hypotézy pomohou hypotézy pracovní. Ty se jednotlivě vztahují ke skutečným, jež bych ráda zjistila. První pracovní hypotéza zní: **Občanům města Šumperk není problematika odpadů lhostejná.** Jestliže tato hypotéza nebude zpochybněna, a názory občanů ukáží, že jim odpadová problematika opravdu lhostejná není, je to ukazatelem snahy občanů k ekologickému myšlení a jednání (hlavní hypotéza). Další pracovní hypotéza zní: **Ze strany města Šumperk jsou obyvatelé dobře informováni o odpadovém hospodářství.** Nezpochybněním této hypotézy se projeví zájem města na tom, aby jeho občané svých informací využili a použili je v praxi. To znamená, že informování o odpadovém hospodářství je prvním krokem k třídění domácího odpadu a podobně. Koneckonců i zastupitelé, jež se snaží obyvatele informovat, informace shromažďovat a co nejvíce zpřístupnit, jsou také občany města, a tak se tímto opět může hlavní hypotéza potvrdit – tedy že u občanů města Šumperk se projevuje snaha k ekologickému myšlení a jednání. Výzkum se však nebude týkat jen dospělých lidí a jejich zájmu třídit domácí odpad. Zajímalo mě i postoj občanů jakožto rodičů k vedení svých dětí k ekologickému myšlení a jednání. V teoretické části byl

přisouzen velký význam environmentální výchově dětí. Proto si myslím, že i občané města Šumperk jsou si toho vědomi. Návštěva ve Vile Doris na mě zapůsobila velmi kladně. Je výborné, že takovéto organizace existují. Formou hry a zábavy se snaží děti vést k ekologickému myšlení a osvojení si základních ekologických zásad. Téměř všechny základní školy Vile Doris a její ekologické programy navštěvují, a tak mě zajímalo, zda rodiče ekologické myšlení svých dětí podporují a rozvíjejí i doma. K tomuto tématu se vztahuje poslední pracovní hypotéza, a to: **Děti jsou vedeny k ekologickému myšlení jak ve škole, tak doma.** I tato hypotéza souvisí s hypotézou hlavní. Jestliže nebude zpochybněna, lze tvrdit, že občané tak projevují snahu k ekologickému jednání a myšlení.

Na základě výše uvedených hypotéz byl sestaven dotazník tak, aby odpovědi respondentů na otázky hypotézy zpochybnily či naopak.

6. Empirický výzkum

Praktická část, jež navazuje na část teoretickou, se opírá o jednu základní a tři pracovní hypotézy. Výzkum by měl tyto hypotézy zpochybnit, či v opačném případě s nimi souhlasit. Jelikož data však byla sebrána jen od 56ti respondentů, nelze tento výzkum považovat za směrodatný. K tomu aby byl vzorek reprezentativní, bylo by zapotřebí výzkum provést na početnějším vzorku, což by vyžadovalo více finančních a časových možností. Neméně důležitá by byla i lepší spolupráce ze strany škol, přes které byli respondenti kontaktováni. Studentka vysoké školy a její prosba o možnost poskytnutí provedení výzkumu není pro některé školy bohužel věc, kterou by se byly ochotny zabývat.

Cíl výzkumu:

Podnětem a následně cílem výzkumu bylo zjistit, zda jsou děti rodiči a školou vedeny k ekologickému myšlení a jednání. Dalším záměrem bylo zjištění názorů obyvatel města Šumperk o informovanosti o odpadovém hospodářství ze strany města.

Metodologie:

Výzkum byl proveden kvantitativní metodou, technikou standardizovaného dotazníku. Dotazník (viz. příloha č. 1) se skládal z 15ti otázek, z toho tři se týkaly

sociodemografických údajů. Dotazník byl rozdán v papírové formě a respondenti jej po přečtení krátké instruktáže v úvodu dotazníku vyplňovali sami.

Výběr respondentů:

Počet respondentů nebyl dopředu nijak stanoven. Jedinými kritérii bylo získat respondenty, jejichž dítě navštěvuje některou ze základních šumperských škol, jelikož výzkumný záměr se týkal mimo jiného vedení dětí k ekologickému myšlení, a zároveň občany města Šumperk, aby tak mohli vyjádřit svůj názor na odpadové hospodářství a informovanost o těchto věcech ze strany města. Dotazníky byly proto rozdány na třech základních školách do tříd, jež si vedení školy vybralo samo. Podmínkou bylo, aby tyto děti byly žáky tříd prvního stupně, tedy ve věku, kdy se ekologické zásady snaží osvojit nenásilnou formou, např. formou hry. Děti předaly dotazníky svým rodičům a vyplněné opět donesly do školy.

Předvýzkum

Před samotným zahájením sběru dat byl proveden předvýzkum, tedy standardizovaný rozhovor, vedený tazatelem - podle předem připravených otázek v dotazníku. Toto bylo provedeno na 12ti potencionálních respondentech z důvodu ujištění se o pochopitelnosti otázek a dostatečných možnostech k odpovědím. Účel předvýzkumu byl splněn, neboť některé nedostatky v dotazníku byly tímto nalezeny.

Sociodemografické údaje o respondentech:

Respondentů bylo 56. Dotazník vyplnilo 75% žen (matek) a 19,6 % mužů (otců).

Rozložení věkových skupin rodičů:

Tab. č. 1: Věk

	matka	relativní četnosti	otec:	relativní četnosti
30-40 let	34	60,7%	15	26,8%
40-50 let	16	28,6%	9	16%
50 a více let	2	3,6%	3	5,4%
nevyplnilo	4	7,1%	29	51,8%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

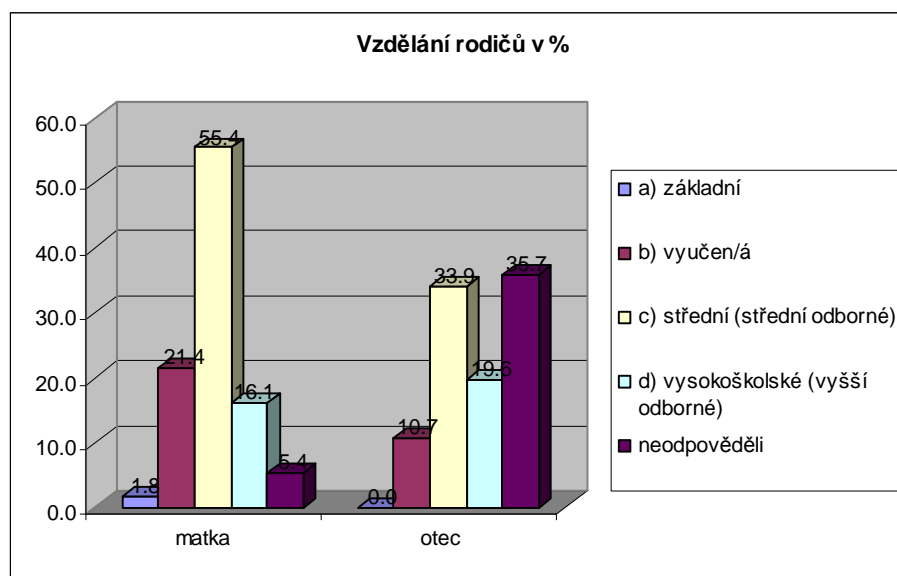
Nejpočetnější je skupina ve věku 30-40 let vzhledem k tomu, že respondenti jsou rodiče dětí na základní škole (první stupeň).

Tab. č. 2: Dosažené vzdělání:

	matky	relativní četnosti	otce	relativní četnosti
a) základní	1	1,8%	0	0,0%
b) vyučen/á	12	21,4%	6	10,7%
c) střední (střední odborné)	31	55,4%	19	33,9%
d) vysokoškolské (vyšší odborné)	9	16,1%	11	19,6%
nevyplnilo	3	5,4%	20	35,7%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 1: Vzdělání rodičů

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

VÝSLEDKY ANALÝZY:

Otázky jsou zpracovány tak, aby jejich vyhodnocení zpochybnilo či nepochybnilo předem dané hypotézy. Jde o obecnou hypotézu, která je rozvedena do hypotéz pracovních. Pracovní hypotézy se vztahují konkrétněji k otázkám v dotazníku.

Obecná hypotéza:

U občanů města Šumperk se projevuje snaha k ekologickému myšlení a jednání.

Tato hypotéza bude v závěru výzkumného zjištění na testovaném vzorku respondentů buďto zpochybněna či nikoliv. Kritériem budou hypotézy pracovní.

Hypotéza č. 1: Občanům města Šumperk není problematika odpadů lhostejná

Hypotéza byla operacionalizována otázkami 1-4. Cílem bylo zjistit zda:

- v domácnostech třídí odpad
- občané jsou znepokojeni s množstvím černých skládek

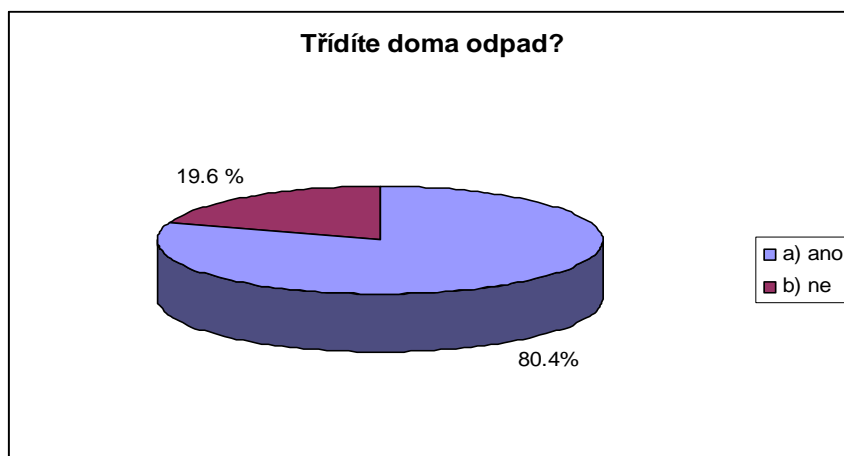
Tab. č. 3: Třídíte doma odpad

a) ano	45	80.4%
b) ne	11	19.6%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Více než tři čtvrtiny dotazovaných odpad v domácnosti třídí, takže lze usoudit, že lidé dostávají do podvědomí ekologické zásady, mezi nimiž je i třídění odpadů v domácnostech.

Graf č. 2: Třídění odpadu v domácnostech

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

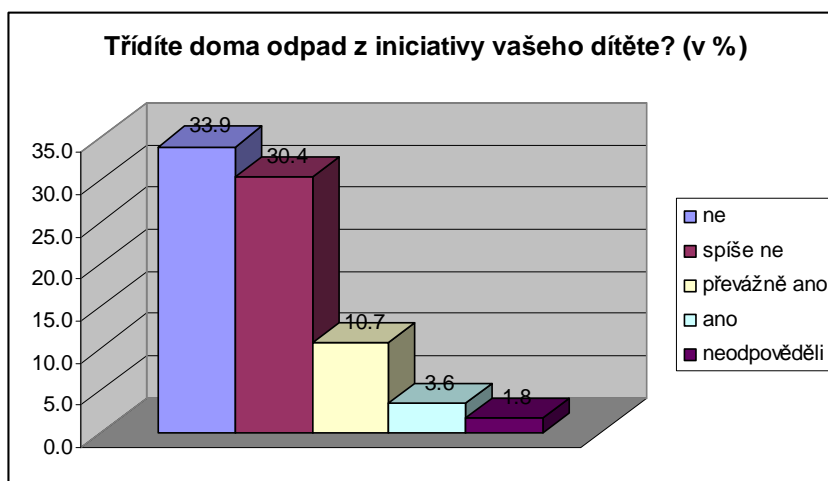
Další tabulka a graf zobrazují, zda třídění domácího odpadu probíhá z iniciativy dítěte. I když kladné odpovědi nejsou v převaze, přesto se takové rodiny najdou, jež dají na své děti a na jejich popud začnou odpad třídit.

Tab. č. 4: Třídíte doma odpad z iniciativy vašeho dítěte?

ne	19
spíše ne	17
převážně ano	6
ano	2
neodpověděli	1

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 3: Třídění odpadu z iniciativy dítěte

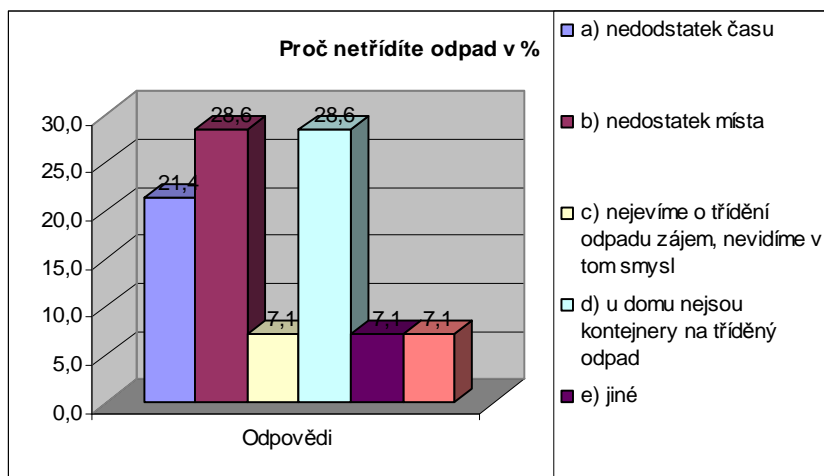

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Nejčastěji uváděné důvody 11ti respondentů, jež odpověděli, že domácí odpad netřídí, byly tyto:

- nedostatek místa
- nepřítomnost kontejnerů na tříděný odpad u domu.

Graf č. 4: Důvody netřídění domácího odpadu

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Dalším ukazatelem, jež nám může ukázat, zda problematika odpadů není občanům města Šumperk Ihostejná, je jejich postoj k přítomnosti černých skládek.

Tab. č. 5: Jestliže víte o nějaké černé skládce, znepokojuje vás její přítomnost?

a) ano	29
b) ne	19
neodpověděli	8

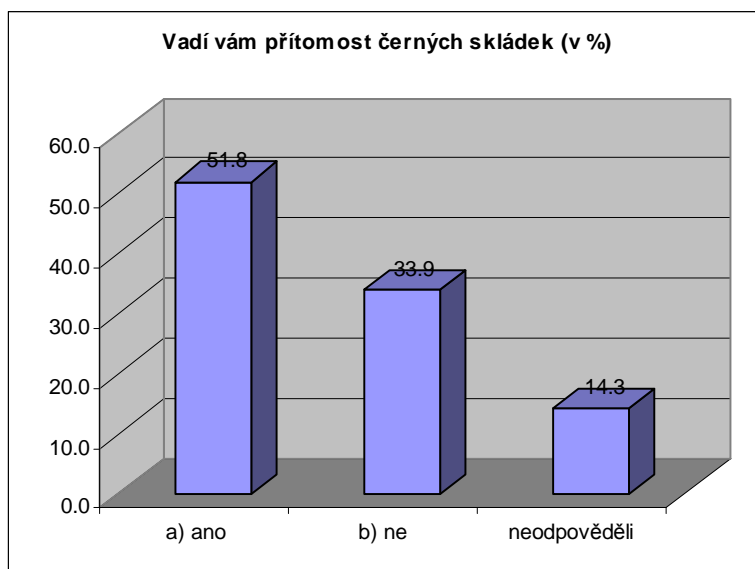
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Více než polovině dotazovaných přítomnost černých skládek vadí. 14,3 % dotazovaných neodpověděli, což znamená, že o žádné černé skládce neví. Zhruba jedné třetině dotazovaných přítomnost černých skládek nevadí.

Některé z důvodů uvedených respondenty, proč jim vadí přítomnost černých skládek:

- „Škodí přírodě, zvířatům i pohledům lidí“.
- „... ničí se tak lesy a spodní vody“.
- „Nebezpečný odpad, toxicita prostředí pro živé organismy“.
- „Zápach, vzhled, nebezpečí pro děti“.

Graf č. 5: Názory na přítomnost černých skládek

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Hypotéza č. 2: Ze strany města Šumperk jsou obyvatelé dobře informováni o odpadovém hospodářství

K této hypotéze, která nám vypoví o informovanosti občanů ze strany města a jejich spokojenosti s těmito informacemi, se vztahují ukazatele pro tuto hypotézu, jež se opírají o otázky z dotazníku č. 5-7. Jsou to:

- občané ví kam odnést né běžný odpad
- občané mají dostatečné informace ohledně záležitostí týkajících se komunálního odpadu

Na otázku: „Věděli byste, kam odnést odpad, který nelze vhodit do běžných kontejnerů u domu (např. nebezpečný odpad)?“, odpovědělo:

Tab. č. 6: Věděli byste, kam odnést odpad, který nelze vhodit do běžných kontejnerů u domu?

a) ano	47	83,9%
b) ne	9	16,1%
neodpověděli	0	0%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

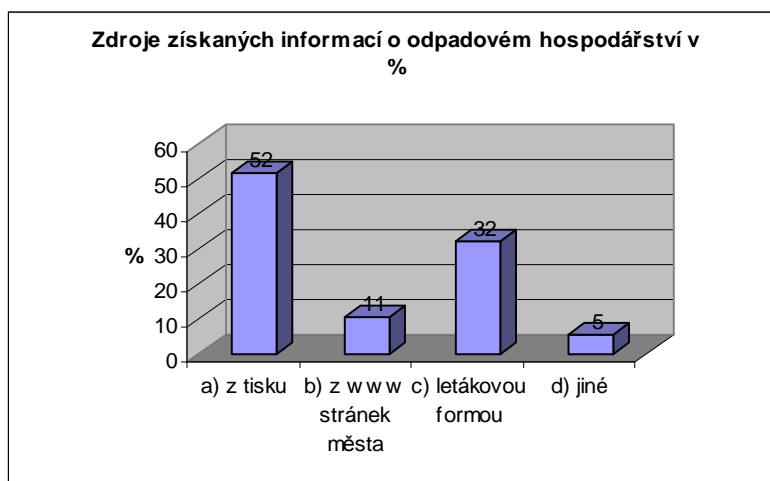
Je očividné, že téměř všichni dotazovaní odpověď na otázku zná. Celých 83,9% je informováno ze strany města, kam zmíněný odpad odnést. Možností, kde mohou informace získávat je více. Následující graf č. 6 ukazuje, které z nich občané využívají nejvíce.

Tab.č. 7: Informace týkajícího se odpadového hospodářství v rámci města Šumperk získáváte:

a) z tisku	29	51,8%
b) z www stránek města	6	10,7%
c) letákovou formou	18	32,1%
d) jiné	3	5,4%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 6: Zdroje získaných informací o odpad. hospodářství

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Zhruba polovina využívá tisku k získávání informací. Druhý nejvyhledávanější způsob je letáková forma.

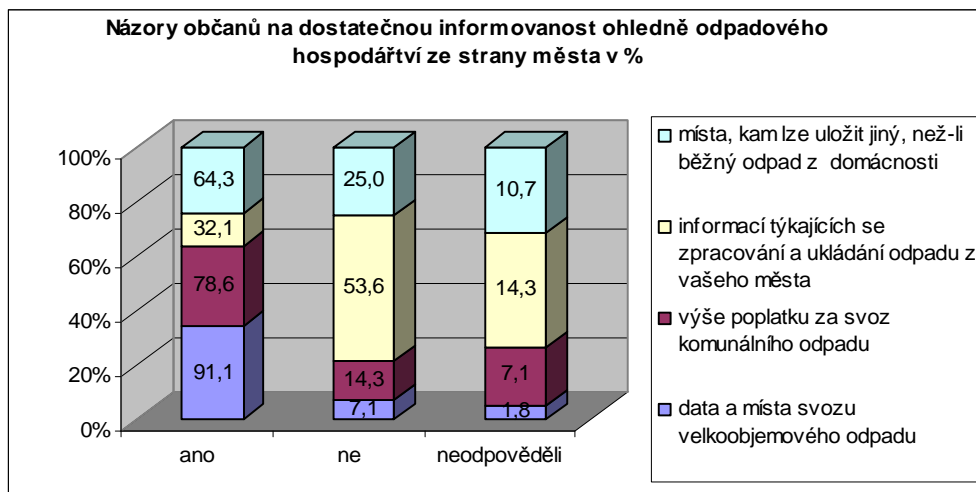
Tab. č. 8: Myslíte si, že vás město Šumperk dostatečně informuje o záležitostech týkajících se odpadu?
Máte dostatečné informace ohledně:

	ano	ne	neodpověděli
1) data a místa svozu velkoobjemového odpadu	51	4	1
2) výše poplatku za svoz komunálního odpadu	44	8	4
3) informací týkajících se zpracování a ukládání odpadu z vašeho města	18	30	8
4) místa, kam lze uložit jiný, než-li běžný odpad z domácnosti	36	14	6

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Pomocí baterie otázek byly zjištěny názory dotazovaných na informovanost v různých oblastech odpadového hospodářství. Něco málo před 90% dotázaných občanů je obeznámeno s informacemi ohledně svozu odpadu. Poměrně početná skupina je i těch, jež znají výši poplatku za odpad. Největší neznalost se projevila v oblasti zpracování a ukládání komunálního odpadu. Téměř dvě třetiny respondentů si myslí, že o místu, kam odnést né běžný odpad, jsou dostatečně informováni.

Graf č. 7: Názory občanů na informovanost ohldně odpad. hospodářství

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Hypotéza č. 3: Děti jsou vedeny k ekologickému myšlení jak ve škole, tak doma

I k této hypotéze se vztahují body vyplývající z otázek v dotazníku (ot. č. 8-12):

- jsou pořádány různé ekologické akce v rámci školy
- ve škole jsou vyučovány základy ekologie v konkrétním předmětu

- rodiče si myslí, že děti by k ekologickému myšlení měly být vedeny

Tab. č. 9: Víte o nějaké školní činnosti, díky níž jsou vaše děti vedeny k ekologickému myšlení (např. sběr papíru, hliníku, různé ekologické akce- Den Země apod.)?

a) ano	54	96,4%
b) ne	2	3,6%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Téměř všichni dotázaní vědí o nějaké činnosti, díky níž jsou děti vedeny k ekologickému myšlení. K těmto činnostem patří například: Den Země, sběr papíru, sběr hliníku, což byly také nejčastější odpovědi.

Graf č. 8: Vědomí rodičů o školní činnosti, jež je vede k ekologickém myšlení

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Otázka podobného typu byla, zda rodiče ví o vyučovacím předmětu, v jehož rámci se děti učí alespoň základům ekologie.

Tab. č. 10: Víte o nějakém konkrétním předmětu ve škole, v jehož rámci se vaše dítě učí (učilo) alespoň základům ekologické výchovy?

ano	42
ne	14

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Jak lze vidět z grafu č. 9, tři čtvrtiny rodičů ví o předmětu, v němž jsou jejich děti seznamovány se základy ekologie.

Graf č. 9: Vědomí rodičů o vyučovacím předmětu, v jehož rámci se děti učí alespoň základům ekologické výchovy

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Otázka, která o postoji rodičů k ekologické výchově svých dětí poví asi nejvíce byla tato: „Myslíte si, že je důležité, aby děti ve školním věku byly k tomuto vedeny?“

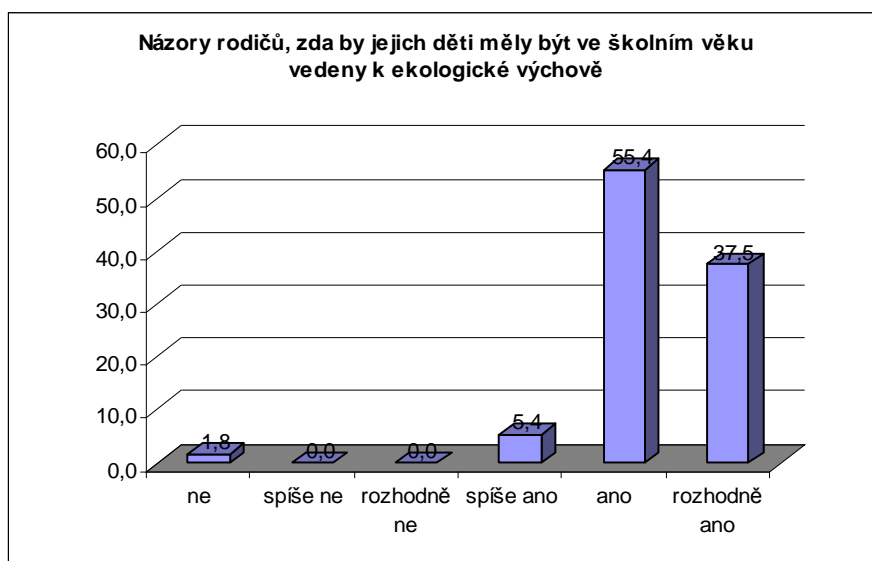
Tab. č. 11: Myslíte si, že je důležité, aby děti ve školním věku byly k tomuto vedeny?

ne	1	1,8%
spíše ne	0	0,0%
rozhodně ne	0	0,0%
spíše ano	3	5,4%
ano	31	55,4%
rozhodně ano	21	37,5%

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Z posledního grafu č. 10 lze vidět jednoznačný souhlas s vedením dětí ve školním věku k ekologickému myšlení. Z 56 respondentů pouze jeden odpověděl záporně, ostatní projevíli různou intenzitu souhlasu.

Graf č. 10: Názory rodičů na vedení dětí k ekologické výchově

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Závěrečná zjištění:

Vyhodnocení výzkumu ukázalo názory občanů na problematiku odpadového hospodářství a věci s tímto souvisejícími. Cílem však bylo zjistit, zda pracovní hypotézy byly či nebyly zpochybněny a následně provést zhodnocení hypotézy hlavní.

První pracovní hypotéza č. 1 se zněním: „**Občanům města Šumperk není problematika odpadů lhostejná**“ .

Vyhodnocení ukázalo, že společnost opravdu dostala do podvědomí ekologické myšlení. Na toto poukazuje například to, že v městě Šumperk má třídění domácího odpadu vzestupnou tendenci (viz. graf zobrazující třídění odpadu v městě Šumperk str. 31).

Tato hypotéza **nebyla zpochybněna**, a to proto, že:

- **80,4%** dotázaných občanů **třídí v domácnosti odpad**, což je více než tři čtvrtiny respondentů
- více než polovině dotázaných, což bylo **51,8% vadila přítomnost černých skládek**

Toto jsou tedy hlavní ukazatele, díky nimž se nám podařilo provést zhodnocení první pracovní hypotézy. Jelikož je počet obou odpovědí - ve prospěch hypotézy - nadpoloviční, můžeme tvrdit, že pro tento vzorek respondentů **nebyla první hypotéza zpochybněna**.

Druhá pracovní hypotéza zněla: „**Ze strany města Šumperk jsou obyvatelé dobře informováni o odpadovém hospodářství**“.

Podnětem zjištění této skutečnosti byla snaha a zájem ze strany města Šumperk informovat své občany o odpadovém hospodářství (viz. str. 32-34), dále internetové stránky města a místní tisk). Zda občané tyto služby využívají, či jaký je jejich osobní názor na svou informovanost ze strany města je znatelné v následujícím vyhodnocení.

- celých **83,9%** dotázaných **ví, kam odnést né zcela běžný odpad**

Součástí otázky byl i požadavek na jmenování konkrétního místa. I to bylo tedy potvrzením, že občané města jsou dostatečně informováni o Sběrném dvoru v Šumperku.

- **91,1%** dotazovaných má dostatečné informace **ohledně místa a data svozu velkoobjemového odpadu**
- **78,6%** respondentů zná **výši poplatku za svoz komunálního odpadu**
- **64,3%** z dotázaných občanů si myslí, že jsou dostatečně informováni ze strany města o tom, **kam odnést né zcela běžný odpad**
- **32,1%** občanů má dostatečné informace **o zpracování a ukládání odpadu z města**

Dotazovaní respondenti jsou podle všeho dostatečně a dobře informováni ze strany města a dokonce i oni sami si to myslí. Znatelný nedostatek je však v informování občanů o zpracování a ukládání odpadu z města. Město by mělo na zveřejnění těchto informací zapracovat, aby se občané dozvěděli co se děje s komunálním odpadem poté, co jej vhodí do popelnic. Je možné, že tato informace by je přiměla více přemýšlet nad množstvím a druhem odpadu, jež vyprodukují.

Na doplňující otázku, odkud občané informace získávají odpovědělo že:

- 51,8% z tisku
- 32,1% letákovou formou
- 10,7% z www stránek města

- 5,4% využívá jinou možnost

Za nepočtené využívání internetových stránek může pravděpodobně jejich nedávná renovace. Až při této byla vytvořena samostatná sekce s názvem „Komunální služby“. Mladí občané využívají internet ke své každodenní činnosti, a tak město vykonalo dobrou věc, že se zaměřilo na posílení osvěty odpadového hospodářství formou uveřejnění informací na svých internetových stránkách.

Co se týče pracovní **hypotézy č. 2**, můžeme říci, že ani v tomto případě **nebyla zpochybněna**, jelikož pro většina odpovědí byla opět nadpoloviční ve prospěch hypotézy.

Třetí pracovní hypotéza se zněním: **„Děti jsou vedeny k ekologickému myšlení jak ve škole, tak doma“**.

Tato hypotéza vychází z teoretické části, kde jsou uvedeny snahy vést děti k ekologickému myšlení již v raném věku- ať už formou her, tak navštěvováním škol různých zařízení s ekologicky výchovným programem. Nemalý význam má i ministerstvo životního prostředí a jeho výchovné programy.

Abychom mohli souhlasit s tvrzením, že děti jsou k ekologickému myšlení doma vedeny, stačí se podívat na graf č. 2, který nám zobrazuje 80,4% dotazovaných, jež třídí doma odpad. Tento čin má nepochybně ekologickou podstatu a jestliže dítě v domácnosti vidí, že se odpad třídí, je pravděpodobné, že si samo tento zvyk osvojí i do budoucna.

Neméně výrazný vliv na výchovu dětí jak už bylo řečeno, má vedle rodiny také škola.

Na otázky týkající se vedení dětí k ekologickému myšlení rodiče odpověděli takto:

- **96,4 %** dotázaných ví o nějaké **činnosti**, díky níž jsou děti **vedeny k ekologickému myšlení**
- **75%** rodičů ví o **nějakém vyučovacím předmětu**, v jehož rámci je jejich dítě učí alespoň **základům ekologické výchovy**

V dotazníku bylo požadavkem jmenování konkrétního předmětu. Nejčastější odpovědi byly prvouka, přírodověda či ekologický kroužek. Osvěta dětí ze strany škol je tedy více než dobrá. Dále bude záležet na rodičích, zda ekologické myšlení, ke kterému jsou děti vedeny ve škole, budou rozvíjet i doma.

Stejné procento, tedy **75%**, rodičů dokázalo odpovědět, **v čem ekologická výchova spočívá**. I toto zamyšlení může být prvním krokem k dodržení alespoň některé ze zásad.

- **98,3%** rodičů **souhlasilo** (různou intenzitou), že **děti by k ekologickému myšlení měly být vedeny**

Tedy i poslední pracovní **hypotéza č. 3 nebyla** očividně z výsledků vyhodnocených odpovědí **zpochybněna**.

Závěrečné vyhodnocení poukázalo na to, že vzhledem k výsledkům pracovních hypotéz nebyla hypotéza hlavní (obecná) zpochybněna. Obecně tedy můžeme říci, že pro tento konkrétní vzorek respondentů - tedy občanů města Šumperk a zároveň rodičů žáků základních škol, platí hlavní hypotéza a to: **„U občanů města Šumperk se projevuje snaha k ekologickému myšlení a jednání“**. Snahou v tomto případě je myšleno dodržování hlavních ekologických zásad jako je třídění domácího odpadu, dále využití informačních zdrojů města k boji proti odpadové problematice a v neposlední řadě také vedení dětí k ekologickému myšlení a jednání.

Závěr výzkumu

Výsledky výzkumu vypovídají o bezesporu velkém zájmu, snaze a touze vést děti k ekologickému myšlení a následnému jednání. Je to zřejmé jak ze strany rodičů, školy, tak i města. Prvním krokem je vzdělávání, osvěta a vedení. Druhý krok už musí udělat každý sám, a to je rozhodnutí a vlastní jednání. Jestliže si děti vychovávané už ve školním věku k ekologickému myšlení toto vezmou k srdci, je to dobrá cesta k zlepšování ekologických návyků, a tedy stavu životního prostředí. Vše závisí na lidech, celé společnosti, jak se zachovají jak k přírodě, tak k povinnosti vést i své potomky k ekologickému myšlení.

Závěr

Záměrem práce bylo nejen zjistit názory občanů města Šumperk na problém odpadů, ale také uvedení do celospolečenského problému – ochrany přírody a životního prostředí. I když se toto téma zdálo na první pohled čistě ekologické, po vypracování práce si troufám říci, že tomu tak není. Je to skutečnost, která se dotýká jak celé společnosti, tak jednotlivců. Má počátek v dávné minulosti, ale odkaz zanechá i do budoucnosti. Ekologické problémy jsou tu přítomny neustále a my jsme ti, kdo je mohou řešit. K tomu, aby si lidé uvědomili význam ochrany životního prostředí je nutná dobrá informovanost a osvěta. Ekologických problémů je samozřejmě více, například znečištění vod, ovzduší a podobně. Můj názor je však ten, že problém, který by měl člověk řešit, si uvědomí nejlépe, když se ho dotýká bezprostředně. Tímto je třídění a produkce domácího odpadu. Každý má doma odpadkový koš, a přes tento odpadkový koš může vést cesta k uvědomění si ekologických problémů. Je třeba uvědomit si, že odpad, který každý jednatel produkuje, ovlivňuje náš život, ale také život našich potomků. Od třídění odpadu jsem se tedy dostala k environmentální výchově dětí. Ty je třeba od raného věku vést k ekologickému myšlení. Aby však rodiče mohli své děti vychovávat k osvojení ekologických zásad, je zapotřebí, aby i oni sami měli dostatek informací. Jak už bylo řečeno, prvním krokem může být například třídění domácího odpadu. Mnoho lidí si však může říci, proč by to vůbec měli dělat, k čemu je to dobré...

Význam třídění domácího odpadu spočívá v tom, že jen z vytríděného odpadu se může recyklovat. Jde tedy o to, že když se vše hodí do jednoho odpadkového koše, následně do jedné popelnice, skončí to na jedné hromadě skládky. Tato hromada však mávnutím kouzelného proutku nezmizí. Proto nejsou barevné kontejnery na ulicích pro okrasu, aby bylo město veselejší. Barvy a tvary jednotlivých nádob na odpad má mnohem větší význam. Díky tomuto rozlišení je možné odpad třídit. Začít se však musí již v domácnosti. A zde se dostáváme k zásadnímu problému-třídění domácího odpadu. Jestliže třídí doma jeden člen rodiny, není to nic platné. Třídit musí všichni a tady je třeba si uvědomit, že je nutné k tomuto vést i dítě. Omlouvat ho, že je na třídění ještě malé není ten správný způsob. Naopak, malé děti to mohou brát jako hru a zábavu a nenásilnou formou si tak osvojí návyky, jež v dospělém životě budou používat bezděčně.

A tohle byl další záměr mé práce - zjistit, zda společnost, město a i rodiny samotné projevuje **snahu vést děti k ekologickému myšlení a jednání**. Zjistila jsem, že existují organizace, jež se environmentální výchovou přímo zabývají. Jsou podporovány jak školstvím, tak například Ministerstvem životního prostředí. Můj zájem směřoval k městu Šumperk, kde se také nachází organizace Vila Doris, jež se tímto zabývá. Výzkum ukázal, že i rodiče samotní mají zájem, aby jejich děti byly k tomuto vedeny. Ve škole se učí základům ekologie, formou hry a soutěžení si dostávají pod kůži ekologické zásady na akcích jako je Den Země, či sběr papíru. Výzkum ukázal názor rodičů, kteří si myslí, že děti by měly být k ekologickému myšlení a jednání vedeny a projevují to například tříděním domácího odpadu. Dítě vidí doma, co je správné a napodobuje činnost svých rodičů.

K tomu aby rodiče odpad vůbec třídili je třeba jejich **osvěty a dobré informovanosti ze strany města**. Informace týkající se například svozu, nakládání s odpadem či existence sběrného dvoru jsou důležité a pro rozvoj odpadového hospodářství ve městě nezbytné. Zájemem města by tedy mělo být, aby tyto informace zpřístupnilo co největšímu počtu občanů. Je jisté, že způsobů informování musí být více. Město Šumperk vsází na informování pomocí tisku, internetu a letáků. Snahu lze pozorovat v renovaci internetových stránek, kde přibyla samostatná sekce s názvem Komunální služby. Zde občané najdou důležitě informace o odpadovém hospodářství ve městě. Dále jsou na stránkách města Šumperk k nahlédnutí vyhlášky, jež podávají informace například o poplatku za odpad či povinnosti fyzických osob jako původců odpadu. Jediný nedostatek vidím - a i výzkum to potvrdil - v informování občanů ohledně nakládání s odpadem. Co se stane s odpadem po vhození do popelnice a kdo to má na starosti - to mnoho občanů netuší. Myslím si, že by bylo dobré v tomto ohledu posílit informovanost, neboť to může vést k zamyšlení nad produkcí odpadu a potřebou třídění. Obecně si však myslím, že práce svůj záměr splnila. Mě samotnou obohatila a nelituji času stráveného nad vypracováním. Část teoretická podává zajímavé informace a postřehy od mnoha autorů, část praktická pak poukazuje na postoj části občanů k odpadovému hospodářství. I když vzorek není reprezentativní a výzkum tak není možné vztahovat na všechny občany (respektive rodiče žáků základních škol), můžeme si udělat alespoň malý obrázek o názorech občanů. Myslím, že město Šumperk se ubírá

správným směrem, pochopilo, že naděje k lepší budoucnosti tu je a vede přes osvětu, informovanost a environmentální výchovu jak dětí, tak dospělých. Každý člověk by si měl uvědomit, že prostředí, ve kterém žijeme si utváříme sami. Když už chceme mít dobré vztahy s rodinou, přáteli, všemi lidmi, proč je nemít dobré i s přírodou a Zemí...

Použitá literatura:

Balíš, balím, balíme a pak obaly třídíme (2000). EKO-KOM. Praha 2000

BRANIŠ, M., (1997). *Základy ekologie a ochrany životního prostředí*. Praha: Informatorium. ISBN 80-86073-03-3

GIDDENS, A., (1997). *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4

Ekologická výchova, REC Česká republika 2000 [online]. [cit. 9.2.2008]. Dostupné z: http://www.reccr.cz/ekologicka_vychova.html

Environmentální výchova-vývoj a jednotlivé směry , autor Mgr. Jan Činčera -slovníček pojmů [online]. [cit. 15.12.2007]. Dostupné z: <http://web.sks.cz/users/cn/zp/vychova.shtml>

KELLER, J., (1997). *Sociologie a ekologie*. Praha: Slon. ISBN 80-85850-42-7

KELLER, J., (2005). *Až na dno blahobytu*. Praha: EarthSave CZ s.r.o. ISBN 80-903085-7-0

KOHÁK, E., (1998). *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*. Praha: Slon. ISBN 80-85850-63-x

KURAŠ, M., (1994). *Odpady, jejich využití a zneškodňování*. Praha: ČEÚ pro VŠCHT v rámci PPŽP. ISBN 80-85087-32-4

KVAPILOVÁ, Z. (2006). „Komunální odpad pod drobnohledem“. *Šumperský zpravodaj*, r. 21; 4

MÁCHAL, A., HUSÁK, J., (1996). *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Brno: Rezekvítek.

MEZŘICKÝ, V., (1986). *Životní prostředí, věc veřejná i soukromá*. Praha: Práce. ISBN 24-008-86

MOLDAN, B., (1992). *Ekologie, demokracie, trh*. Praha: Informatorium. ISBN 80-85368-19-6

MOLDAN, B., (2001). *(Ne)udržitelný rozvoj ekologie-hrozba i naděje*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0286-5

Náklady na provoz systému nakládání s komunálním odpadem, Pravidelný svoz směsného komunálního odpadu v městě Šumperk 2007 [online]. [cit. 26.1.2008]. Dostupné z: <http://www.sumperk.cz/cs/komunalni-sluzby/komunalni-odpad/pravidelny-svoz-smesneho-komunalniho-odpadu.html>

Obecně závazná vyhláška města Šumperk č. 7/2007 o odpadech

Obecně závazná vyhláška č. 9/2007 o místním poplatku za provoz systémů shromažďování, sběru přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů

O environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě, cenia-česká informační agentura životního prostředí – bez vnočení [online]. [cit. 9.2.2008]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFGSJ1VT](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFGSJ1VT)

Plán odpadového hospodářství původce Město Šumperk 2005 [online]. [cit. 26.1.2008]. Dostupné z: <http://www.granty.cz/tmp/dokumenty/3576.pdf>

Sběrný dvůr v městě Šumperk, Komunální odpad 2007 [online]. [cit. 26.1.2008]. Dostupné z: <http://www.sumperk.cz/cs/komunalni-sluzby/komunalni-odpad/sberny-dvur.html>

SEMYOUR, J., GIRARDET, H., (1987). *Zelená planeta, ekologický program pro každého*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0396-5

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice 2000 [online]. [cit. 9.2.2008]. Dostupné z:

http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/evvo_program

Svoz bioodpadu v městě Šumperk, Komunální odpad 2007 [online]. [cit. 26.1.2008].

Dostupné z: <http://www.sumperk.cz/cs/komunalni-sluzby/komunalni-odpad/harmonogram-rozmiteni-velkoobjemovych-kontejneru-na-biologicky-odpad.html>

Svoz komunálního odpadu v městě Šumperk 2007 [online]. [cit. 26.1.2008]. Dostupné z:

<http://www.sumperk.cz/cs/komunalni-sluzby/komunalni-odpad/pravidelny-svoz-smesneho-komunalniho-odpadu.html>

ŠŤASTNÁ, J., (2007). *Kam s nimi*. Praha: Česká televize, Edice ČT. ISBN 80-85005-72-7

Třídění odpadů Šumperk, Komunální odpad 2007 [online]. [cit. 26.1.2008]. Dostupné z:

<http://www.sumperk.cz/cs/komunalni-sluzby/komunalni-odpad/trideni-odpadu.html>

Vzdělávání, výchova, osvěta a práce s veřejností v oblasti životního prostředí (statistická ročenka životního prostředí České republiky 2007, E3) [online]. [cit. 9.2.2008].

Dostupné z:

[http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/CENMSFMVMTMNS/\\$FILE/kape3.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/CENMSFMVMTMNS/$FILE/kape3.pdf)

Wikipedie 2007- Toxicita [online]. [cit. 15.12.2007]. Dostupné z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Toxicita>

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

Slovníček pojmů:

Aerobní proces – rozkladný proces probíhající za přítomnosti vzduchu v biologicky rozložitelných odpadech [Šťastná 2007; 114]

Bioodpad-biologický odpad - biologicky rozložitelný komunální odpad (BRKO) je zejména suchý rostlinný materiál, zahradní odpad (tráva, seno, sláma, rostliny, kořeny a stonky bylin, květenství a plody bylin a dřevin, jehličí, piliny, třísky, drobný prořez), odpad z drobného chovu (podestýlka, zbytky krmiva rostlinného původu [Obecně závazná vyhláška města Šumperk 7/2007]

Ekologie – věda zkoumající vzájemné vztahy mezi organismy i vzájemné vztahy těchto organismů k jejich prostředí [Malý ekologický a environmentální slovníček 1996; 15]

Ekologické myšlení – způsob myšlení, jež bere v úvahu vzájemné vztahy mezi člověkem a jeho životním prostředím z hlediska stability dlouhodobého vývoje těchto vztahů [Malý ekologický a environmentální slovníček 1996; 14]

Ekologická výchova - veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je zvyšovat spoluodpovědnost lidí za současný stav přírody a životního prostředí a utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace [Malý ekologický a environmentální slovníček 1996; 14]

Environmentální výchova - výchova, směřující k souladu člověka s životním prostředím. Má svoje aspekty společensko vědní, technické, ekonomické, atd. Není zcela totožná s výchovou ekologickou, jejímž cílem je naučit se chápat vztahy v ekosystému. Někdy se setkáváme také s pojmem výchova k trvale udržitelnému způsobu života, což může, ale nemusí být chápáno jako synonymum pro environmentální výchovu. [Environmentální výchova 2007]

Komunální odpad – odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob, dále odpad vznikající při čištění veřejných komunikací a prostranství, při údržbě veřejné zeleně včetně hřbitovů [Šťastná 2007; 114-115]

Nebezpečný odpad - je odpad vykazující jednu nebo více nebezpečných vlastností [Obecně závazná vyhláška města Šumperk 7/2007]

Objemný odpad - objemný odpad je složka komunálního odpadu, která pro velké rozměry nemůže být odkládána do sběrných nádob na směsný odpad [Obecně závazná vyhláška města Šumperk 7/2007]

Primární surovina – suroviny získávané přímo z přírody [Šťastná 2007; 116]

Druhotná surovina – surovina pro průmyslovou výrobu získaná již z použitých materiálů [Šťastná 2007; 114]

Recyklace – opětovné zhodnocování odpadů, kterým je omezována spotřeba a snižováno zatížení životního prostředí [Malý ekologický a environmentální slovníček 1996]

Směsný odpad - směsný odpad je složka komunálního odpadu, která zůstává po vytrídění skla, plastů, papíru a lepenky, kompozitních obalů (složených obalů), kovů, biologicky rozložitelného komunálního odpadu (BRKO), objemného a nebezpečného odpadu z komunálního odpadu. Směsným odpadem je i drobný odpad (odpadky) odložený do odpadkových košů, umístěných na veřejných prostranstvích [Obecně závazná vyhláška města Šumperk 7/2007]

Toxicita - je vlastnost chemických sloučenin, spočívající ve vyvolání otravy osob nebo zvířat, které látku požíly, vdechly nebo absorbovaly přes kůži [Wikipedia 2007]

Trvale udržitelný rozvoj - „Trvale udržitelná rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní

životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“. [Zákon č. 17/1992Sb., o životním prostředí; §6]

Životní prostředí - je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. [Zákon č. 17/1992Sb., o životním prostředí; §2]

Seznam tabulek a grafů:

Teoretická část:

Graf č. 1: Vytříděné množství papíru, plastů, náp. kartonu a skla za rok na občana (kg)

Empirická část:

Tabulky:

Tab. č. 1: Věk

Tab. č. 2: Dosažené vzdělání:

Tab. č. 3: Třídíte doma odpad

Tab. č. 4: Třídíte doma odpad z iniciativy vašeho dítěte?

Tab. č. 5: Jestliže víte o nějaké černé skládce, znepokojuje vás její přítomnost?

Tab. č. 6: Věděli byste, kam odnést odpad, který nelze vhodit do běžných kontejnerů u domu?

Tab.č. 7: Informace týkajícího se odpadového hospodářství v rámci města Šumperk získáváte:

Tab. č. 8: Myslíte si, že vás město Šumperk dostatečně informuje o záležitostech týkajících se odpadu? Máte dostatečné informace ohledně:

Tab. č. 9: Víte o nějaké školní činnosti, díky níž jsou vaše děti vedeny k ekologickému myšlení (např. sběr papíru, hliníku, různé ekologické akce- Den Země apod.)?

Tab. č. 10: Víte o nějakém konkrétním předmětu ve škole, v jehož rámci se vaše dítě učí (učilo) alespoň základům ekologické výchovy?

Tab. č. 11: Myslíte si, že je důležité, aby děti ve školním věku byly k tomuto vedeny?

Grafy:

Graf č. 1: Vzdělání rodičů

Graf č. 2: Třídění odpadu v domácnostech

Graf č. 3: Třídění odpadu z iniciativy dítěte

Graf č. 4: Důvody netřídění domácího odpadu

Graf č. 5: Názory na přítomnost černých skládek

Graf č. 6: Zdroje získaných informací o odpad. hospodářství

Graf č. 7: Názory občanů na informovanost ohledně odpad. hospodářství

Graf č. 8: Vědomí rodičů o školní činnosti, jež je vede k ekologickém myšlení

Graf č. 9: Vědomí rodičů o vyučovacím předmětu, v jehož rámci se děti učí alespoň základům ekologické výchovy

Graf č. 10: Názory rodičů na vedení dětí k ekologické výchově

